

Pedagogisch beleidsplan

Kinderdagverblijf de Lolifantjes

Hoofdstuk 1: Kinderdagverblijf de Lolifantjes	4
1.1 Kinderdagverblijf de Lolifantjes.....	4
1.2 Visie en Missie.....	4
Hoofdstuk 2: Kinderen laten groeien vanuit basisveiligheid, vertrouwen en kennis.....	6
2.1 Emotionele veiligheid	6
2.1.2 Sensitieve responsiviteit	6
2.1.1 Structuur en grenzen stellen	7
2.1.3 Respect voor de autonomie	8
2.1.4 Praten en uitleggen.....	9
2.1.5 Mentorschap	9
2.1.6 Wennen.....	9
2.2 Persoonlijke ontwikkeling.....	10
2.2.1 Motorische vaardigheden	10
2.2.2 Creatieve vaardigheden	11
2.2.3 Cognitieve vaardigheden	12
2.2.4 Taalvaardigheden	14
2.2.5 Activiteiten bij Kinderdagverblijf de Lolifantjes.....	15
2.2.6 Ontwikkelingsstimulering.....	15
2.3 Sociale ontwikkeling.....	16
2.3.1 Samenspel	16
2.3.2 Conflicten in het samenspel.....	17
2.3.3 Interactie kinderen onderling stimuleren	17
2.4 Waarden en normen	18
2.5 Waarnemen van de ontwikkeling.....	19
2.5.1 Observeren en oudergesprekken	19
2.5.2 Overdracht naar school.....	19
2.5.3 Omgang met bijzonderheden in de ontwikkeling.....	19
Hoofdstuk 3: Kinderdagverblijf de Lolifantjes informatie voor ouder en kind	20
3.1 Stamgroepen.....	20
3.1.1 Stamgroep.....	20
3.1.2 Verlaten van de stamgroep.....	21
3.1.3 Samenvoegen	22
3.2 Dagindeling	23
3.2.1 Dagindeling	23
3.2.2 Slaapbeleid.....	25
3.3 diensten , extra dagen, en ruildagen	25
3.3.1 Extra dagen en ruildagen	25
3.4 Openingstijden en sluitingsdagen	25
3.5 Oudercommissie	26
3.6 Klachten.....	26
Hoofdstuk 4: wet kinderopvang	27
4.1 Drie uren regeling.....	27

4.2 Inzet stagiaires en vrijwilligers	27
4.2.1 Stagiaires:.....	27
4.3 personeel en Ondersteuning andere volwassenen	31
4.3.1 pedagogisch medewerkers.....	31
4.3.2 Externe adviseur	31
4.3.3 Pedagogisch coach beleidsmedewerker	31
4.3.4 Leidinggevende alsmede houder.....	31
4.4 Beroepskracht kind ratio	32
4.5 Beleid veiligheid en gezondheid.....	32
4.5.1 Vier ogen principe.....	32
4.5.2 regeling	33

HOOFDSTUK 1: KINDERDAGVERBLIJF DE LOLIFANTJES

1.1 KINDERDAGVERBLIJF DE LOLIFANTJES

Kinderdagverblijf de Lolifantjes bestaat uit een kinderdagverblijf en een buitenschoolse opvang. Kinderdagverblijf de Lolifantjes stelt zich tot doel om kinderen, naast de gezinssituatie, een beschermde huiselijke omgeving te bieden, waarin zij kunnen spelen en zich ontwikkelen.

De opvoeding wordt ondersteund en met de ouders gedeeld. Kinderdagverblijf de Lolifantjes wil een omgeving creëren die tegemoetkomt aan de behoefte van kinderen om zelf ervaringen op te doen. Een omgeving waarin ook de volwassenen en begeleiders elkaar stimuleren in het opdoen van kennis en ervaringen. Een professioneel en vakkundig gebied die kwaliteit en veiligheid hoog in het vaandel stelt.

Het kind krijgt in onze kinderkinderdagverblijf letterlijk en figuurlijk de ruimte. Wij stimuleren het kind naar zelfstandigheid in het tempo dat bij hem past en op een manier die hij verkiest. We bieden hen daarbij geborgenheid, duidelijkheid en veiligheid.

Bij het ontdekken van de wereld kunnen kinderen gebruik maken van verschillende activiteiten en materialen die in verschillende hoeken van de KDV, worden aangeboden. Zo leert het kind de eigen kwaliteiten ontdekken, gebruiken en waarderen. Waar nodig of gewenst geven wij grenzen aan.

Het kinderdagverblijf is voor kinderen een plek voor ontmoeting en ontwikkeling: uitdagend en prikkelend, maar ook met ruimte voor rust en even niets doen. De kinderen en de volwassenen die er zijn of komen, geven kleur aan de omgeving. We stimuleren de kinderen (en elkaar) om onderlinge verschillen te respecteren en te benutten.

Elk kind mag de wereld ontdekken in zijn eigen tempo en op zijn eigen wijze. Het gebeurt aan de hand van dagelijkse handelingen en gebeurtenissen: helpen met tafeldekken, brood smeren, luier verschonen, opruimen enzovoort. Maar ook de directe omgeving van het kinderdagverblijf biedt aanknopingen zoals het omgaan met verschillende culturen en gewoontes. Ons activiteitenprogramma is daar ook op aangepast.

1.2 VISIE EN MISSIE

Wij veronderstellen dat elk kind een bijzondere eigenheid heeft en daarom volledig gerespecteerd dient te worden, ook als het niet in overeenstemming is met het verwachtingspatroon van bijvoorbeeld een leraar of opvoeder. Op deze manier is het opvoedingsproces erop gericht om het individu tot zijn recht te laten komen. Daarnaast vinden wij het belangrijk dat de opgroeiende mens de ruimte moet worden geboden om aan de eigen ontwikkeling vorm en inhoud te kunnen geven, waarbij de opvoeder een voorwaardenscheppende rol heeft.

We respecteren kinderen als mensen met unieke eigenschappen en mogelijkheden. We benaderen kinderen met respect door hun eigenheid te accepteren en in te spelen op hun interesses, emoties en behoeften. Het kind bepaalt mee of we begeleiden, stimuleren of juist wat afstand houden. Elke keer opnieuw, omdat elk kind uniek is. Een open, heldere en eerlijke communicatie met het kind en met de ouders ondersteunt ons daarbij.

Door volwassenen respectvol met de omringende wereld om te zien gaan leert het kind zijn eerbied voor de omgeving te ontwikkelen. Het 'in de eigen waarde laten' van mensen, dieren, planten en dingen kan hierdoor dagelijks geoefend worden. Er doen zich steeds weer gelegenheden voor waarnaar met verwondering, eerbied en aandacht gekeken kan worden. De volwassene, die op deze wijze in het leven staat, kan zich dankbaar voelen voor dat wat het leven te bieden heeft. Dit gevoel wordt door het kind ervaren. Er ontstaat een innerlijk gevoel voor dankbaarheid.

Missie

Alle medewerkers doen er alles aan om ervoor te zorgen dat de kinderen zich thuis voelen, zodat de kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen.

Veel aandacht wordt daarom besteed aan de inrichting en aankleding van de groepsruimtes, om zo een rustige, warme en huiselijke sfeer te creëren. Kinderdagverblijf de Lolifantjes werkt nauw samen met ouders waarbij geborgenheid voor het kind en vertrouwen van de ouders voorop staat.

Alle kinderen die kinderdagverblijf de Lolifantjes bezoeken, voelen zich veilig en geborgen waardoor zij zich vrij en ongedwongen kunnen ontwikkelen. De KDV onderscheidt zich met een ontwikkelingsgerichte benadering, waarin

kinderen met ongeveer dezelfde leeftijd een groep kunnen vormen. Elke groep sluit op deze wijze optimaal aan bij wat kinderen in een bepaalde fase nodig hebben.

2.1 EMOTIONELE VEILIGHEID

Kinderen dienen zich emotioneel veilig en geborgen te voelen voordat zij zich kunnen ontwikkelen. Bij Kinderdagverblijf de Lolifantjes dragen wij bij aan de emotionele veiligheid van kinderen door aanbieden van structuur en voorspelbaarheid, gebruik te maken van mentorschap en kinderen de gelegenheid te geven om te kunnen wennen middels een wenschema. Daarnaast benaderen de pedagogisch medewerkers de kinderen vanuit zes interactievaardigheden: sensitieve responsiviteit, respect voor de autonomie, praten en uitleggen, structuur en grenzen stellen, ontwikkelingsstimulering en het begeleiden van interacties. Deze vaardigheden hebben een grote invloed op de ontwikkeling en het welbevinden van kinderen en zijn daarom van groot belang. Allereerst zullen de eerste 5 interactievaardigheden beschreven worden. De interactievaardigheden, 'het begeleiden van interacties' en 'ontwikkelingsstimulering' zijn terug te vinden in de hoofdstukken 'persoonlijke ontwikkeling' en 'sociale ontwikkeling'.

2.1.2 SENSITIEVE RESPONSIVITEIT

Een goede kind-pedagogisch medewerker ligt aan de basis van kwalitatief goede opvang. Elk kind heeft hechtingsfiguren in zijn/haar leven nodig om zich goed te kunnen ontwikkelen. De gehechtheidrelatie is de gevoelsmatige relatie die groeit tussen de opvoeder en het kind. Er kunnen naast de ouders meerdere personen zijn, waaraan het kind zich gaat hechten, bijvoorbeeld de pedagogisch medewerker in de kinderopvanginstelling.

Vanuit de gehechtheidrelatie met de pedagogisch medewerker ervaart het kind de veilige basis die nodig is om op eigen houtje dingen te durven ondernemen. Als het kind zich niet zo prettig voelt kan het terugvallen op deze persoon. De pedagogisch medewerker zijn zich bewust van de gehechtheidrelatie en gaan hier zorgvuldig mee om. De grootte van de groep is hierop afgestemd, door niet gebruik te maken van de groepsgrootte mogelijkheden met 3 volwassenen.

De pedagogisch medewerkers proberen door middel van hun eigen gedrag het kind te laten merken dat:

- Zijn/haar aanwezigheid op prijs gesteld wordt;
- Elkaars eigenheid gerespecteerd wordt;
- Er vertrouwen is in elkaar;
- Er vriendelijk met elkaar wordt omgegaan;
- Er rekening gehouden wordt met elkaar;
- Geprobeerd wordt elkaar te begrijpen.

De groepsleiding ontwikkelt een veilige band met de kinderen. Zij zorgen ervoor dat de kinderen gezien en gehoord worden. Kinderen voelen dan dat ze geaccepteerd zijn.

Wat doet de leiding om bij een kind dit gevoel te vormen c.q. versterken?

Alle kinderen worden op dezelfde wijze behandeld, zonder voorkeuren;

- De leidster benadert het kind op een positieve manier
- De leidster let op de signalen van kinderen en speelt in op diens behoefte;
- De leidster besteedt aandacht aan de verschillende emoties van het kind.

Bij kinderdagverblijf Kinderdagverblijf de Lolifantjes benaderen wij kinderen vanuit sensitieve responsiviteit op de onderstaande manier:

- Wij creëren de basis voor veiligheid en vertrouwen binnen onze setting.
- Wij benaderen de kinderen op een positieve manier, bouwen een goede band met hen op en zijn consequent in hun handelen.
- Wij zien erop toe dat verlegen of kleinere kinderen niet worden overruled door de grotere kinderen. *Tijdens het fruitmoment aan tafel zijn twee kinderen de hele tijd aan het woord zijn en vertellen enthousiast over hun gekregen kerstcadeautjes. De pedagogisch medewerker ziet dat er twee kinderen aan tafel stilletjes zitten te luisteren en besluit dan te zeggen: 'Max en Amir, wat leuk om te horen wat jullie hebben gekregen. Ik ben ook heel erg benieuwd wat Yasmin en Chelsey gaan doen.'*
- Wij leven ons in, in de belevingswereld van het kind en hebben kennis van de ontwikkelingsfase waarin het kind zich bevindt.
- De pedagogisch medewerker maakt oogcontact en wacht de reactie van een kind af voordat ze reageert.
- Pedagogisch medewerkers begroeten elk individueel kind wanneer het binnenkomt of wij het kind van school ophalen en noemt de kinderen regelmatig bij naam. Daarnaast onderneemt de pedagogisch medewerker gedurende de dag diverse contactinitiatieven.

- Pedagogisch medewerkers zijn tijdens vrij spel en activiteiten altijd toegankelijk. Dit uit zich doordat pedagogisch medewerkers altijd contact met alle kinderen van de groep houden, door rustig rond te kijken en zo nodig te reageren op signalen van kinderen. *Drie kinderen spelen in de bouwhoek en maken een hoge blokkentoren. De pedagogisch medewerker bekijkt het spel van een afstandje en ziet dan dat er een jongetje vlak naast de bouwhoek staat af en toe naar de jongens kijkt, maar er niet op af stapt. Ze loopt naar het jongetje toe kijkt hem aan en zegt: 'dat is een hoge blokkentoren, lijkt het jou ook leuk om mee te spelen?' het jongetje knikt.*
- Als pedagogisch medewerkers bij de kinderen weglopen, om bijvoorbeeld iets te pakken, dan benoemen zij aan de kinderen wat zij gaan doen alvorens zij van de kinderen/ groep weglopen. *'ik loop even naar de koelkast om nog wat melk te pakken'.*
- De pedagogisch medewerkers hebben gedurende de hele dag een observerende houding, zij zien elk individueel kind en houden overzicht over de groep. Als een kind een signaal afgeeft, in mimiek, woorden of lichaamshouding reageren zij hierop door met het kind te praten en eventueel emoties te benoemen maar ook door een knuffel of ander lichamelijk contact te bieden als het kind hier behoefte aan heeft.
- Bij Kinderdagverblijf de Lolifantjes proberen wij de emoties van de kinderen zoveel mogelijk te benoemen, dit laten wij bij het kinderdagverblijf in eerste plaats door de kinderen zelf doen. Door de vraag te stellen; *'hoe voel je je nu?'.* Indien een kind geen woorden kan geven aan zijn gevoel en/ of emotie zal de pedagogisch medewerker dit doen door bijvoorbeeld te zeggen *'ik zie dat je boos bent, klopt dit?' ,* hierdoor leert het kind welke emoties het ervaart, dat deze emotie gevoelt mag worden maar ook hoe het hiermee om kan gaan. Daarnaast zal de pedagogisch medewerker ook haar eigen emotie en gevoel benoemen als dat nodig is binnen de situatie.
- Pedagogisch medewerkers spreken op een rustige toon met de kinderen en maken hierbij altijd oogcontact en zitten zo nodig op kind hoogte, in gesprek met het kind stelt zij zoveel mogelijk open vragen. Daarnaast laat de pedagogisch medewerker de kinderen merken dat er naar ze geluisterd wordt door zowel verbaal als non-verbaal (knikken) te reageren op wat het kind zegt. Concreet wordt dit gedaan door in gesprek met het kind door te vragen, het verhaal samen te vatten, iets te herhalen, te knikken met het hoofd of soms te reageren met een toestemmend geluid. Het uitgangspunt is actief te luisteren om op deze manier het kind te stimuleren vrij te vertellen over zijn belevenissen.
Tijdens het verschonen wijst een kind naar zijn schoenen en zegt enthousiast: 'spiderma, spiderman' waarop de pedagogisch medewerker zegt: 'heb jij nieuwe spidermanschoenen gekregen?' het kind knikt en zegt: 'mama, mij kopen' waarop de pedagogisch medewerker zegt: 'heeft mama die schoenen voor jou gekocht?'
- De pedagogisch medewerker laat een sensitieve lichaamstaal zien door; zoveel mogelijk op kind hoogte te zitten, vriendelijke de groep rond te kijken, te lachen naar kinderen en een open houding aan te nemen.
- De pedagogisch medewerker geeft regelmatig een concreet compliment aan individuele kinderen, daarbij noemt zij de kinderen bij eigen naam.
'Busra ik zie dat jij zelf smeerkaas op je brood aan het smeren bent, dat vind ik heel knap van jou!'
- De pedagogisch medewerker benoemt wat ze doet, wat de kinderen doen en wat er om hen heen gebeurt. Op deze manier zorgt de pedagogisch medewerker voor een zekere mate van voorspelbaarheid en laat de kinderen weten dat ze opgemerkt worden en er dus mogen zijn.
Tijdens het bouwen van een lego toren duwt een kind de toren per ongeluk om, waardoor de toren met een harde knal op de grond valt en een paar kinderen daardoor verschikt op kijken. Daarom zegt de pedagogisch medewerker zegt: 'oh de toren is omgevallen, dat kan gebeuren en is niet erg. Zullen we proberen een andere toren te maken?'
- De pedagogisch medewerker ziet de behoefte van een kind en reageert hierop, door vragen te stellen als *'ik zie je binnen rennen, is het een idee om buiten een potje voetbal te spelen?'.* Maar legt ook uit wanneer er niet aan een behoefte tegemoetgekomen kan worden door bijvoorbeeld te zeggen: *'ik zie dat je ook met die speelgoedauto wil spelen, maar Demi speelt daar nu mee. Zullen we afspreken dat als de grote wijzer op de 6 staat jij er mee mag spelen?'.*

2.1.1 STRUCTUUR EN GRENZEN STELLEN

Een omgeving met duidelijke rituelen, structuur en grenzen geeft kinderen een geborgen en veilig gevoel. Structuur en voorspelbaarheid zorgen ervoor dat kinderen zich kunnen voorbereiden op wat komen gaat, doordat zij weten waar ze aan toe zijn. Regels en grenzen bieden kinderen de mogelijkheid in wat er van hen verwacht. De op deze verkregen benoemde structuur zorgt niet alleen voor rust maar ook voor emotionele veiligheid. Vanuit deze emotionele veiligheid hebben kinderen de ruimte om hun omgeving te verkennen. Bij kinderopvang Lolifantjes bieden wij kinderen structuur en grenzen aan op de volgende manier:

- De pedagogisch medewerker is ten alle tijden het voorbeeld voor kinderen. In haar communicatie en omgang met kinderen, ouders en collega's laat zij dan ook voorbeeldgedrag zien.
- Er wordt gedurende de opvang gewerkt volgens de dagindeling. Op deze manier is er een duidelijke structuur en weten de kinderen wat er van hen verwacht wordt.
- De pedagogisch medewerkers geven zoveel mogelijk positieve gedragsaanwijzingen. In de eerste plaats wordt positief gedrag beloont en wordt er zo min mogelijk 'nee' tegen het kind gezegd. Wanneer een kind de regels

uit het oog verliest en een regel heeft overtreden zal de pedagogisch medewerker passend bij het taalniveau van het kind in gesprek gaan. Afhankelijk van de leeftijd van het kind worden er dan open of juist gesloten vragen gesteld. Op deze manier krijgt het kind de kans om op zijn of haar eigen gedrag te reflecteren om zo tot een oplossing of het gewenste gedrag te komen.

Een kind zit aan tafel met een puzzel en gooit alle puzzelstukjes op de grond, waarop de pedagogisch medewerker zegt: 'Sammy ik zie dat je alle puzzelstukjes op de grond gooit, met de puzzelstukjes maken we een puzzel. Je mag de puzzelstukjes van de grond oprapen en in de puzzel stoppen of de puzzel opruimen en ander speelgoed kiezen.'

Wanneer het ongewenste gedrag gevaar met zich meebrengt kan de pedagogisch medewerker ervoor kiezen om het kind uit de situatie te halen door het spel te stoppen en het kind te vragen om iets anders te kiezen. Indien het ongewenste gedrag blijft aanhouden kan de pedagogisch medewerker ervoor kiezen om na een aantal gesprekjes het kind een time-out te geven. Tijdens deze time-out duurt (niet meer dan 3 minuten) krijgt het kind de kans om in een prikkelarme omgeving na te denken over zijn gedrag/ wat hij zij anders kan doen.

- Op de groep zijn groepsregels, waarbij een positieve benadering altijd het uitgangspunt is. Gedurende de dag zal er aandacht besteed worden aan deze regels, bijvoorbeeld tijdens een groeps gesprek aan tafel.
Tijdens het eten zegt een kind: 'juf Esra zit op haar knieën' waarop de pedagogisch medewerker zegt: 'Ik zie het Danny, wat doen we als we aan tafel eten dan zitten we op onze...?' de kinderen roepen in koor: 'billen'.
- De pedagogisch medewerker heeft te allen tijde een voorbeeldfunctie en vertoont voorbeeldgedrag ten aanzien van de afgesproken groepsregels.
- Op de verschillende groepen binnen het kinderdagverblijf werken vaste pedagogisch medewerkers. Bij ziekte en/of verlof is er, afhankelijk van, de groepsgrootte in ieder geval 1 vaste pedagogisch medewerker aanwezig.
- De pedagogisch medewerker zorgt voor herkenbare stappen bij situaties en overgangssituaties.
'Als we zo meteen klaar zijn eten gaan we verschonen en dan naar bed'.

2.1.3 RESPECT VOOR DE AUTONOMIE

Bij Kinderdagverblijf de Lolifantjes vinden we het belangrijk dat elk kind zichzelf mag zijn en mag groeien tot wie hij of zij is met eigen talenten en voorkeuren. Door kinderen te zien als een individu en hen tegelijkertijd aan te spreken op hun zelfstandigheid, krijgen kinderen de kans om te ontdekken, mee te denken, initiatief te nemen en keuzes te maken. Op deze manier ontwikkelen kinderen een verantwoordelijkheidsgevoel en voelen zich daarnaast gezien en gehoord. Bij Kinderdagverblijf de Lolifantjes tonen wij respect voor de autonomie van de kinderen door:

- De pedagogisch medewerkers laten de kinderen zoveel mogelijk zelf problemen oplossen. Op deze manier wordt niet alleen de zelfstandigheid gestimuleerd, maar wordt er ook respect getoond voor de ideeën en oplossingen van de kinderen.
De pedagogisch medewerker staat op het punt om met de hele groep naar buiten te gaan, maar er is een kindje dat binnen wil blijven kleuren. Nadat de pedagogisch medewerker een aantal keer heeft uitgelegd waarom het meisje niet binnen kan blijven kleuren maar boos en verdrietig blijft zegt ze: 'hoe zouden we het kunnen oplossen, jij wil kleuren maar kan niet binnen blijven omdat je dan alleen bent'. Waarop het meisje zegt: 'dan ga ik buiten tekenen.' De pedagogisch medewerker vindt dit eigenlijk wel een goed idee en stemt in.
- Kinderen mogen, wanneer de veiligheid gewaarborgd blijft, zoveel mogelijk dingen zoveel mogelijk dingen uit proberen. Wanneer iets niet meteen lukt zal de pedagogisch medewerker door middel van praten en uitleggen het kind begeleiden in plaats van direct te helpen om zo de zelfstandigheid te bevorderen.
Een kind probeert zelf zijn boterham te smeren maar het wil nog niet helemaal lukken. De pedagogisch medewerker grijpt niet in, maar zegt in plaats daarvan: 'wat goed Jamal dat jij zelf pindakaas op je boterham wil smeren. Als je het mes plat legt zoals ik doe (doet het voor) kun je de pindakaas gemakkelijker smeren.'
- De pedagogisch medewerker laat de kinderen zo veel mogelijk vrij om eigen keuzes te maken. Denk hierbij aan: In welke speelhoek wil ik spelen? Wat wil ik om mijn broodje eten? Wil ik binnen of buiten spelen? Etc.
- De pedagogisch medewerker stimuleert de zelfstandigheid van kinderen door hen zo veel mogelijk zelf te laten doen. Tijdens het verschonen het kind zelf laten aan en uitkleden, tijdens het eten zelf brood laten smeren en tijdens het naar buiten gaan zelf jassen en schonen aan laten doen.
- Door het vragen om medewerking vermijdt de pedagogisch medewerker het commanderen en het woord 'nee'.
Tijdens het opruimen zegt de pedagogisch medewerker: 'Ik zie dat Yassin al begonnen is met het opruimen van de bouwhoek, Tessa en Max ik zou graag willen dat jullie Yassin helpen dan is het zo klaar en kunnen we lekker gaan buitenspelen.'
- De pedagogisch medewerker spreekt waardering uit voor de initiatieven, ideeën en gedachten van de kinderen.
'Dat is lief van jou Mason dat je Sem helpt met het opruimen van de potloden' Tijdens de start van een thema maakt de pedagogisch medewerker samen met de kinderen een woordspin en zegt: 'zoals jullie weten hebben wij nu het thema winter, waar denken jullie aan bij de winter?' waarop een kind enthousiast roept: 'sneeuw'!
- De pedagogisch medewerker staat open voor onderlinge discussie of weerwoord en kapt deze niet af, maar probeert de gedachtegang van het kind te achterhalen door het gesprek aan te gaan.

2.1.4 PRATEN EN UITLEGGEN

Bij de interactie tussen kind en pedagogisch medewerker geven we onze visie over onze omgang met kinderen en hoe we omgaan met de te verwerven competenties van kinderen.

We proberen zo veel mogelijk te communiceren met de kinderen om hun emotionele ontwikkeling en hun taalontwikkeling te stimuleren.

Dat betekent veel luisteren, reageren op hun verhalen en vragen, herhaling, grapjes maken en vertellen.

Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat de interactie tussen kinderen en pedagogisch medewerkers gelijkwaardig is, waarbij pedagogisch medewerkers mét en niet over de kinderen praten. Bij Kinderdagverblijf de Lolifantjes wordt deze interactievaardigheid concreet toegepast in de praktijk op de volgende manieren:

- De communicatie vindt bij voorkeur plaats op een korte afstand (maximaal 1,5 meter afstand) waarbij de pedagogisch medewerker op ooghoogte staat, oogcontact maakt en duidelijk articuleert.
- De pedagogisch medewerker reageert op contactinitiatieven door het gesprek aan te gaan, het gesprek samen te vatten en door te vragen. Hierbij is het belangrijk dat de pedagogisch medewerker het kind als gelijkwaardige gesprekspartner ziet en dit laat zien door oprecht naar kinderen te luisteren.
- De pedagogisch medewerker heeft onverdeelde aandacht door oprecht naar kinderen te luisteren, door te reageren met verbale en non-verbale communicatie. Denk hierbij aan knikken, hummen, doorvragen en samenvatten. Door het voeren van deze gesprekken toont de pedagogisch medewerker haar interesse.
- De pedagogisch medewerker zorgt ervoor dat de inhoud en woordgebruik past bij het ontwikkelingsniveau van het kind en helpt het kind om zijn of haar verhaal te vertellen door het stellen van vragen of een kleine samenvatting te geven.
- De pedagogisch medewerker moedigt het kind aan om ideeën, gedachten en gevoelens te verwoorden.
- De pedagogisch medewerker benoemt al haar handelingen aan de kinderen op het moment dat ze plaatsvinden, maar ook voordat ze zullen plaatsvinden om zo voorspelbaar te kunnen zijn. Wanneer de situatie dit toe laat wacht ze eerst de reactie van het kind af om hier vervolgens weer sensitief op te reageren.
- De pedagogisch medewerker zal naast het communiceren met kinderen de woordenschat van kinderen spelenderwijs vergroten door bijvoorbeeld het zingen van liedjes en het voordragen van versjes, rijmpjes en moppen.
- De pedagogisch medewerker creëert een talige leeromgeving door op de groep gebruik te maken van bijvoorbeeld woordkaarten, afbeeldingen en naamstickers op verschillende meubels.
- De pedagogisch medewerker heeft extra aandacht voor kinderen die de Nederlandse taal nog niet of gedeeltelijk beheersen, door naast het benoemen van handelingen en situaties deze zo veel mogelijk aan te wijzen/ uit te beelden, wanneer kinderen in de eigen taal praten in het Nederlands terug te praten en kinderen zoveel mogelijk aan te moedigen, te complimenteren maar waar nodig ook te verbeteren.

2.1.5 MENTORSCHAP

Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes heeft elk kind zijn of haar eigen mentor, dit is een van de vaste medewerkers van de groep. Tijdens de intake hoort u als ouder mondeling wie de mentor van uw kind zal zijn. De mentor is verantwoordelijk voor het maken van de observaties en houden van de oudergesprekken. Indien ouders naast de jaarlijkse oudergesprekken behoefte hebben aan meerdere oudergesprekken is dit, in overleg met de mentor, mogelijk.

2.1.6 WENNEN

Bij binnenkomst van een nieuw kind ontfermt een vaste pedagogisch medewerker zich over het kind. Er is veel aandacht voor het zich thuis voelen op de vestiging en om een relatie op te kunnen bouwen met de pedagogisch medewerker. Deze pedagogisch medewerker is ook het aanspreekpunt voor de ouder van dat kind. Het kind neemt enorm veel indrukken op in deze periode en kan nog erg verlegen zijn.

We begeleiden het kind aan de hand van zijn/haar behoefte en laten hem/haar kennismaken met de groep. Het wennen verloopt bij het ene kind makkelijker dan bij het andere. Tijdens het wennenproces speelt bij ouders het proces van loslaten een belangrijke rol. Het is daarom belangrijk om het kind en de ouders tijd te geven om aan de nieuwe situatie te laten wennen en dit stapsgewijs op te bouwen. De eerste stap kan een gezamenlijk bezoek zijn aan de groep waar het kind naar toe zal gaan. Hierna kan de tijd dat het kind alleen in de groep is langzaam verlengd worden zodat het rustig kan wennen aan de nieuwe omgeving en indrukken. Aan de hand van onderstaand schema worden ouders ingelicht over de wennenperiode. De ouders mogen ieder moment van de dag bellen om te vragen hoe het gaat. De pedagogisch medewerkers zullen ook foto's maken voor de ouders om te laten zien hoe hun dag ongeveer is gegaan.

Hieronder is een wenschema te zien, wanneer het in de praktijk blijkt dat een kind behoefte heeft aan een langere of kortere wenperiode kan er in samenspraak met ouders afgeweken worden van onderstaand wenschema.

DAGEN	TIJDEN	UITLEG
Eerste wendag	9.00 – 12.00 uur	Ouders brengen het kind en mogen indien gewenst 15 – 60 minuten op de groep blijven. Kinderen eten in het ochtendbrood, doen bij interesse mee met de activiteit en eten warm mee. Na de lunch halen ouders het kind weer op.
Tweede wendag	9.00 – 15.00 uur	Ouders brengen het kind, nemen afscheid en verlaten de groep. De dag zal uit dezelfde onderdelen bestaan als op de eerste wen dag aangevuld met dat de kinderen na het warm eten gaan slapen. Ouders halen de kinderen op wanneer ze wakker zijn.

Bij overgang naar een ander stamgroep gaat het wennen wat makkelijker, omdat de kinderen regelmatig bij elkaar spelen en bij binnenkomst in de ochtend worden ze al opgevangen in de peutergroep. Hierdoor zijn de baby's gewent aan de leidsters en de kinderen die op de peutergroep zijn.

2.2 PERSOONLIJKE ONTWIKKELING

2.2.1 MOTORISCHE VAARDIGHEDEN

Lichamelijke ontwikkeling van kinderen wordt onderverdeeld in de grove en fijne motoriek en het ontwikkelen van de zintuigen. Onder grove motoriek wordt verstaan de samenhang en bewegingen van de armen, benen en de romp zoals steunen, zitten, rollen, gooien, lopen, buigen, springen, ook wel de grote bewegingen genoemd.

Onder fijne motoriek verstaan we de fijne oog- hand coördinerende bewegingen zoals vasthouden, aankleden, zelfstandig eten, kralen rijgen, blokken opstapelen, etc. Hier vallen kleine bewegingen onder waar wat meer aandacht of concentratie voor nodig is.

Binnen de leeftijd van een baby tot aan een peuter/schoolgaand kind maken kinderen grote sprongen in hun motorische ontwikkeling. Ze zal het eerste jaar bestaan uit omrollen, tijgeren, kruipen, optrekken, zelfstandig staan en vervolgens de eerste stapjes te zetten. Waarbij de opvolgende jaren bestaan uit meer ingewikkeldere bewegingen zoals zelfstandig eten en drinken, springen, rennen, skaten en voetballen. Te zien is dat de fijne en grove motoriek nauw met elkaar verbonden zijn. Vaak moet eerst een beweging binnen de grove motoriek ontwikkeld zijn, voordat een kind een activiteit binnen de fijne motoriek kan uitvoeren. Daarnaast staat de motorische ontwikkeling in verbinding met andere ontwikkelingsgebieden, zo vraagt de ontwikkeling van spraak en het uiten van emoties om motorische vaardigheden. Er is dus te zien dat motorische vaardigheden nodig zijn voor de ontwikkeling van een zelfstandig individu.

Om de ontwikkeling van deze motoriek te stimuleren/bevorderen worden er dagelijks activiteiten door de pedagogisch medewerkers met de grote kinderen ondernomen. Binnen het stimuleren van de motorische ontwikkeling sluiten de pedagogisch medewerker aan op de verschillende leeftijden en ontwikkelingsniveaus van de kinderen:

- **Baby's:** jonge kinderen zijn vooral bezig met het ontdekken en verkennen van het eigen lichaam en wat ze hier allemaal mee kunnen. Allereerst zullen kinderen naar hun handen en voeten voetjes kijken en niet snel daarna zullen ze op ontdekkingstocht gaan wat ze hier allemaal mee kunnen met name op het sensomotorisch gebied; hard, zacht, ruw of koud. Naarmate baby's ouder worden breiden de bewegingen zich uit waardoor ze en gaan ze bijvoorbeeld omrollen en kruipen en worden de bewegingen gecontroleerd en fijner zoals het vasthouden van een beker en toepassen van de pincet greep; de grove en fijne motoriek is zich aan het ontwikkelen.

Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes stimuleren wij de ontwikkeling van de motorische ontwikkeling van baby's op de onderstaande manier:

- Door het aanbieden van Sensomotorisch materiaal, zoals een rammelaar of voelboekje.
 - Door het organiseren van Sensomotorische activiteiten, zoals vingerverven en spelen met water.
 - Baby's de ruimte geven om te bewegen door hen in de openruimte op een groot speelkleed te leggen.
 - Baby's onder de bybygym te leggen.
 - Door het aanbieden van verschillende materialen, zoals blokken, ballen en ringen die de baby's kunnen
 - Door samen te bewegen/dansen op muziek
 - Door het aanbieden van huishoudelijke materialen aanbieden; zoals plastic bakjes, bekers en borden.
 - Door het aanbieden van een voorbereide ruimte; speelgoed en materiaal ligt zo veel mogelijk zichtbaar in de ruimte, waardoor kinderen geprikkeld en uitgedaagd worden tot het spel.
- **Dreumesen:** Vanaf het moment dat kinderen kunnen lopen wordt hun wereld letterlijk en figuurlijk groter en zullen zij deze nieuwe wereld steeds verder gaan verkennen. De bewegingen zullen steeds ingewikkelder motorische vaardigheden bevatten. Denk daarbij aan klimmen, rennen, zelfstandig eten en drinken en het tekenen met een potlood. Doordat kinderen motorisch vaardiger zijn geworden zijn zij in staat om activiteiten van volwassenen in spelvorm na te doen.

Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes stimuleren wij de ontwikkeling van de motorische ontwikkeling van dreumesen op de onderstaande manier:

- Buiten spelen
 - Het spelen van dans en beweegspellen. Denk daarbij aan 'hoofd, schouders knie en teen'
 - Het aanbieden van constructiemateriaal zoals duplo of houten bokken.
 - Het aanbieden van sensomotorische activiteiten, zoals kleien en het spelen met scheerschuim.
 - Het (samen)spelen met een bal, zoals rollen, gooien en schoppen met de bal.
 - Door kinderen activiteiten zoveel mogelijk zelf dingen laten doen, zoals zelf aan en uitkleden.
 - Door het aanbieden van knutselactiviteiten. Denk daarbij aan knippen en plakken waarbij de fijne motoriek gestimuleerd wordt.
- **Peuters:** Peuters ontwikkelen hun eigen 'ik' en worden zich daarom meer bewust van zichzelf, hun gevoelens en behoeftes. In deze ontwikkelingsfase kunnen kinderen al heel veel zelf en willen dan ook zoveel mogelijk activiteiten zelfstandig uitvoeren: van het aantrekken van sokken en schoenen tot het zelfstandig gebruik maken van het toilet. Op deze manier maken kinderen allerlei motorische vaardigheden eigen.

Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes stimuleren wij de ontwikkeling van de motorische ontwikkeling van peuters op de onderstaande manier:

- Door kinderen zoveel mogelijk zelf dingen laten doen, zoals zelf het brood laten smeren.
- Door veel met hen buiten spelen, waarbij verschillende materialen en activiteiten de motorische ontwikkeling stimuleren. Denk daarbij aan voetballen, het neerzetten van stepjes en driewielers en een hinkelbaan.
- Het spelen van balspellen.
- Het aanbieden van constructiemateriaal, zoals lego en Kapla.
- Het aanbieden van knutselactiviteiten waarbij de fijne motoriek centraal staat zoals, verven, knippen, plakken en prikpenen.
- Het aanbieden van sensomotorische activiteiten zoals kleien, voelen in een 'voelbak', spelen met de water/zandtafel.

Zoals hierboven te lezen is variëren wij bij Kinderdagverblijf de Lolifantjes in het aanbieden van vrij spelmomenten en het aanbieden van gerichte activiteiten. Tijdens de vrij spelmomenten kunnen kinderen spelen met speelgoed dat aansluit bij hun eigen leeftijd en het ontwikkelingsniveau, waarbij ze de mogelijkheid krijgen om de motorische vaardigheden eigen te maken. Gedurende een activiteit worden kinderen voornamelijk gestimuleerd in de grove en fijne motoriek.

2.2.2 CREATIEVE VAARDIGHEDEN

Kinderen zijn van nature creatief en vindingrijk. Dit is voornamelijk te zien in tijdens spel en het oplossen van problemen. Kinderen hebben vaak slimme, creatieve oplossingen en niet voor de hand liggende oplossingen of kunnen door middel van hun verbeeldingsvermogen van een bestaand voorwerp een verhaal bedenken. Voor ons als volwassenen is het vaak lastig op tot deze oplossingen of fantasieën te komen. Het is daarom de kunst van de pedagogisch medewerkers om deze creativiteit en fantasie aan te spreken en kinderen de ruimte te geven deze creativiteit verder te ontwikkelen. Waarbij

pedagogisch medewerker de kinderen stimuleert tot spel door bijvoorbeeld eerst even mee te spelen en juist afstand neemt wanneer er spel ontstaat. Binnen het aanspreken van deze creativiteit, sluiten de pedagogisch medewerkers aan op de verschillende leeftijden en ontwikkelingsgebieden:

- **Baby's:** de allerkleinste ontdekken de wereld door middel van voelen, horen, proeven, ruiken en zien; de zintuigen. Het ontdekken van verschillende structuren, temperaturen, vormen en gewicht gaat dan ook voornamelijk door voorwerpen in de mond te stoppen of aan te raken met de handen. Daarnaast is horen een belangrijk zintuig binnen deze ontdekkingsreis. Zo vinden baby's voorwerpen waar geluid uit komt, zoals een muziekdoosje erg interessant, maar vinden ze het vaak nog leuker om zelf geluid te maken door bijvoorbeeld een voorwerp herhaaldelijk op de grond te slaan. Door het ontwikkelen van de sensomotorische ontwikkeling wordt de creatieve ontwikkeling bij baby's aangesproken. Wanneer een baby bijvoorbeeld door het slaan van een bokje op de grond geluid maakt en vervolgens op ontdekking gaat met welke andere voorwerpen hij nog meer geluiden kan maken.

Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes stimuleren wij de ontwikkeling van de creatieve ontwikkeling van baby's op de onderstaande manier:

- Door het aanbieden van geluid producerend materiaal, zoals een rammelaar of een xylofoon.
- Door het aanbieden van sensomotorische activiteiten, zoals vingerverven en spelen met water.
- Het aanbieden van verschillende (vaak kosteloze) materialen. Denk hierbij aan stofjes met verschillende structuren, lege bakjes en bekertjes en wc rollen.

- **Dreumesen:** de fijne motoriek zal zich bij dreumesen steeds verder ontwikkelen. Zo kunnen de meeste kinderen in deze ontwikkelingsfase een wascoekje zelfstandig vasthouden, maar zullen een sensomotorische activiteit (kliederen met de handen) nog verkiezen boven een activiteit waar meer concentratie voor nodig is (verven). Rond het tweede levensjaar zie je dat kinderen steeds vaker een volwassene zullen imiteren en hiermee het fantasiespel op gang komt. Kinderen zullen hun vader en moeder bijvoorbeeld ook eten willen geven (lepel naar de mond brengen), omdat dit ook bij hen ook gebeurt.

Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes stimuleren wij de ontwikkeling van de creatieve ontwikkeling van dreumesen op de onderstaande manier:

- Door het aanbieden van sensomotorische activiteiten, zoals kleien en het spelen met scheerschuim.
- Door het aanbieden van knutselactiviteiten. Denk hierbij aan vingerverven, scheuren en plakken.
- Het luisteren naar en dansen op muziek.
- Het aanbieden van fantasierijk speelmateriaal. Denk hierbij aan knuffels, poppen en keuken accessoires zoals pannen, potten en lepels.

- **Peuters:** in deze leeftijdsfase breiden de fijn motorische vaardigheden zich verder uit. Dit zorgt ervoor dat peuters gerichter en meer zelfstandig aan een knutselwerkje werken. Ze kunnen vaak al zelfstandig knippen, plakken en verven met een kwast. Daarnaast zie je dat in deze fase het fantasiespel zich uitbreidt naar het spelen van rollenspel zoals 'vadtje en moedertje'.

Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes stimuleren wij de ontwikkeling van de creatieve ontwikkeling van peuters op de onderstaande manier:

- Door het aanbieden van sensomotorische activiteiten. Denk hierbij aan het plakken van verschillende (kosteloze) materialen zoals, kurken, stukjes stof en rietjes. Of het schilderen met bijvoorbeeld een afwasborstel.
- Het aanbieden van knutselactiviteiten, zoals knippen, plakken, prikpenen en stempelen.
- Het dansen op muziek en het spelen van dansspellen, zoals 'hoofd, schouders knie en teen'.
- Het aanbieden van fantasierijk speelmateriaal, zoals verkleedkleding, poppen, knuffels en huishoudelijke accessoires.

2.2.3 COGNITIEVE VAARDIGHEDEN

De cognitieve ontwikkeling gaat over het proces van het 'leren'. Binnen dit proces leren kinderen cognitieve vaardigheden zoals denken, bewustzijn, concentreren, onthouden, waarnemen en werken van informatie en het terughalen en toepassen van informatie eigen te maken. Voordat de cognitieve vaardigheden ontwikkeld kunnen worden is het belangrijk dat er een stevige basis is gelegd binnen de sociale, emotionele en motorische ontwikkeling. Van baby tot schoolgaand kind maken kinderen zich eigen met deze vaardigheden en doorlopen ze hierin de verschillende ontwikkelingsniveaus.

- **Baby's:** in de eerste maanden reageert een baby vanuit een behoefte of een reflex. In deze periode gaat het geven van een reactie vaak nog automatisch en heeft een baby dit vaak niet door; een baby ervaart iets (voelt de fles of tepel bij zijn mond), reageert doormiddel van een reflex (zuigreflex) en ervaart vervolgens wat het effect hiervan is (ik drink en heb geen honger meer). Het ontdekken van de wereld gebeurt dan nog voornamelijk door de herhaling van deze reflexen. Vanaf zo'n 4 maanden begint het oorzaak-gevolg denken zich te ontwikkelen en snappen baby's dat een bepaalde actie zal leiden tot een bepaald gevolg; het rammelen van de rammelaar maakt geluid. Wanneer een kind zo ongeveer 7 maanden is kan een kind van tevoren iets bedenken om dit vervolgens uit te proberen en ontwikkelt op deze manier het doelgericht spelen. Vanaf een maand of 10 ontwikkelen kinderen eenkennigheid en snappen vanaf dat moment dat pedagogisch medewerkers andere personen zijn dan hun ouders en dat ouders ook weer terugkomen wanneer zij weglopen.

Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes stimuleren wij de ontwikkeling van de cognitieve ontwikkeling van baby's op de onderstaande manier:

- Door het spelen van verdwijnspeletjes, zoals materialen onder een doek verstoppen en weer tevoorschijn halen.
 - Het aanbieden van sensomotorisch speelmateriaal, zoals een rammelaar of een voelboekje.
 - Het aanbieden van geluid producerend materiaal, zoals een muziekdooz of een muziekinstrumentje.
 - Het spelen van Kiekeboespellen om op deze manier in te spelen op de eenkennigheidsperiode; als papa en mama weg gaan komen ze ook weer terug.
- **Dreumesen:** In deze leeftijdsfase leren kinderen de wereld steeds beter kennen en begrijpen. Een dreumes kan logisch nadenken en hierdoor een probleem oplossen. Wanneer een puzzelstukje bijvoorbeeld niet past, zal een dreumes net zo lang proberen tot dat het stukje wel op de juiste plaats past. Verder zie je dat de taalontwikkeling in deze ontwikkelingsfase grote sprongen maakt. Dreumesen snappen gesproken taal beter, waardoor ze een relatief simpele opdracht kunnen uitvoeren ('geef de beker maar aan de juf'). Verder neemt het oorzaak-gevolg denken toe, zo snapt een dreumes dat als het tegen een blokkentoren duwt deze toren dan zal omvallen. Tenslotte zie je dat imiteren van volwassenen of kinderen om hen heen een belangrijke leermethode is s binnen het cognitieve proces van een dreumes

Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes stimuleren wij de ontwikkeling van de cognitieve ontwikkeling van dreumesen op de onderstaande manier:

- Het aanbieden van 'oorzaak-gevolg speelmateriaal'. Denk hierbij aan een knikkerbaan, een blokkentoren en speelmateriaal waarbij een vorm (vierkant, driehoek etc.) door de juiste opening moet.
 - Het aanbieden van verschillende soorten puzzels.
 - Het geven van relatief simpele opdrachten. ('zet je schoenen maar onder de kapstok')
- **Peuters:** peuters hebben een beter inzicht in wat een actie tot gevolg kan hebben en 'denken voordat ze doen', terwijl een dreumes van de gevolgen van zijn acties leert. Hierdoor snappen peuters vaak al heel goed waar bepaalde materialen voor dienen. Binnen deze leeftijdsfase wordt het geweten ontwikkeld en leren peuters wat wel en niet mag. Ondanks het feit dat ze zich bewust zijn van bepaalde regels zie je dat zo door enthousiasme een regel onbewust overtreden wordt. Peuters zijn enorm leergierig en nemen iets niet meer zomaar aan en stellen daarom veel 'waarom-vragen'. Net als dreumesen leren ook peuters door imitatie en fantasie. Zo kan tijdens spel een blokje uit de bouwhoek gebruikt worden als telefoon.

Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes stimuleren wij de ontwikkeling van de cognitieve ontwikkeling van peuters op onderstaande manier:

- Gesprekjes aangaan met kinderen en kleine vraagstukken voorleggen. 'Hoe denk je dat het komt dat ...'
- Het aanbieden van fantasierijk speelmateriaal, zoals poppen, verkleedkleding en huishoudelijke accessoires.
- Het aanbieden van verschillende soorten puzzels
- Het aanbieden van cognitieve activiteiten, zoals het kring spelletje als 'ik zie ik zie wat jij niet ziet'

- Het benutten van ongeplande leermomenten.

2.2.4 TAALVAARDIGHEDEN

Vanaf het moment dat een baby geboren wordt komt het in contact met taal en leren kinderen, door middel van gesproken taal, betekenis te geven aan de wereld om hen heen. De voertaal binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes is Nederlands. De pedagogisch medewerkers praten de hele dag met en tegen de kinderen. Ze benoemen hun eigen handelingen, de handelingen van de kinderen en de situatie om hen heen. Op deze manier leren kinderen gebeurtenissen en handeling te koppelen aan woorden, waardoor de woordenschat zal vergroten. Daarnaast benoemen de pedagogisch medewerkers de gevoelens en behoeftes van kinderen en henzelf, waardoor kinderen emoties zullen koppelen aan bepaald gevoel (tranen horen bij huilen en verdrietig). Wanneer kinderen beginnen te praten kunnen zij hun verkregen woordenschat toepassen in de praktijk door middel van interacties met de pedagogisch medewerkers en andere kinderen op de groep. Op deze manier vindt er interactie plaats in alle leeftijds categorieën, waarbij de pedagogisch medewerker in haar communicatie rekening houdt met de leeftijd en ontwikkelingsniveau van het kind.

- **Baby's:** ondanks het feit dat baby's nog niet kunnen praten is het horen van gesproken taal heel belangrijk voor de emotionele veiligheid. Wanneer er iemand in de buurt is die hen verteld wat er om hen heen gebeurd kunnen baby's zich voorbereiden op wat er komen gaat en horen ze dat er altijd iemand bij hen in de buurt is. Het eerste contact dat baby's zullen maken is non-verbaal dat bestaat uit het hebben van oogcontact. Naar mate baby's ouder worden zullen ze zelf geluid gaan produceren door het maken van klanken. Vanaf een maand of 7 zie je er steeds meer verbale en non-verbale contactinitiatieven plaatsvinden. Rond de eerste verjaardag zullen baby's naast klinkers ook medeklinkers laten horen, waarmee ze uiteindelijk het eerste woordje kunnen gaan vormen.

Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes stimuleren wij de taalontwikkeling van baby's op de onderstaande manier:

- Door het benoemen van de eigen handelingen en die van het kind. *'Ik zie dat je een vieze neus hebt. Ik pak een zakdoekje, zodat ik je neus kan afwegen'.*
- Door te reageren op contactinitiatieven. De reacties kunnen bestaan uit het herhalen van de gemaakte klanken, het vertalen van klanken naar woorden (een kind zegt: 'mamamama' de pedagogisch medewerker zegt: 'ja mama, die is aan het werk') of door te oefenen met het voeren van een gesprekje.
- Door het voorlezen of bekijken van een boekjes.
- Door het zingen van liedjes en daarbij begrippen en woorden zoveel mogelijk uit te beelden. (*"in de maneschijn"*)
- **Dreumesen:** dreumesen leren taal steeds beter begrijpen. In deze leeftijdsfase beseffen kinderen dat alle voorwerpen, dieren en mensen om hen heen een naam hebben en op deze manier zal hun woordenschat toenemen. Daarnaast leren dreumesen door het imiteren van gesproken taal in rap tempo nieuwe woorden. Dreumesen zullen deze nieuwe woorden eerst los benoemen om ze vervolgens in korte zinnen, bestaande uit 2 of 3 woorden, te plaatsen.

Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes stimuleren wij de taalontwikkeling van dreumesen op de onderstaande manier

- Door het benoemen van de eigen handelingen en die van het kind. *'Ik dat jouw beker met melk is omgevallen. Ik maak daarom even de tafel schoon.'*
- Door het benoemen van situaties. *'Tessa is een beetje verdrietig en is daarom aan het huilen'*
- Door het interactief voorlezen of bekijken van een boekje. *'Waar is de koe? En wat zegt de koe?'*
- Door het zingen van liedjes en daarbij begrippen en woorden zoveel mogelijk uit te beelden. (*"hoofd, schouders knie en teen"*)
- Door het voeren van gesprekjes.
- Door het geven van kleine opdrachtjes. *'Leg die blokjes maar in de bouwhoek'.*
- **Peuters:** In de peuterperiode krijgen kinderen een steeds grotere woordenschat, waardoor er nu vier- en vijfwoord zinnnetjes gemaakt kunnen worden. Je ziet dan ook dat er in deze leeftijdsfase "echte" gesprekjes met

de kinderen gevoerd kunnen worden in de vorm van een dialoog. Daarnaast zijn peuters aan het oefenen met het toepassen van de grammaticaregels. Omdat dit nog niet vlekkeloos verloopt is ondersteuning en begeleiding van de pedagogisch medewerkers van belang. Tot slot leren kinderen in deze periode de kleuren te herkennen en te benoemen.

Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes stimuleren wij de taalontwikkeling van peuters op de onderstaande manier:

- Door het ondersteunen in grammaticagebruik. Een kind zegt: 'ik ben naar huis geloopt' waarop de pedagogisch medewerker zegt: 'heb jij vandaag naar huis gelopen.'
- Door het voeren van gesprekjes voeren
- Door interactief voorlezen. 'Wie weet nog wat voor boekje dit is?' of 'wat zien jullie op het plaatje?'
- Door het zingen van liedjes en daarbij de begrippen en woorden zoveel mogelijk uit te beelden. ("hoofd, schouder knie en teen")
- Door het spelen van spelletjes waarin kleuren of begrippen benoemd worden. Denk daarbij aan memory of lotto.

2.2.5 ACTIVITEITEN BIJ KINDERDAGVERBLIJF DE LOLIFANTJES

Binnen kinderdagverblijf de Lolifantjes bieden wij activiteiten aan middels een thema. Een thema duurt gemiddeld 5 weken en volgt met een stopweek, om vervolgens weer met een nieuw thema te kunnen beginnen. In deze stopweek evalueren wij het thema, waarbij er rekening wordt gehouden met de leeftijd en ontwikkelingsfase van de kinderen.

Bij het bedenken van de thema's laten wij ons inspireren door de jaarfeesten en seizoenen, zoals kerstmis en sint maarten. Daarnaast vinden we het belangrijk om binnen onze thema's ook aandacht te besteden aan andere tradities en religieuze stromingen zoals bijvoorbeeld het Suikerfeest. Door het aanbieden van een thema maken kinderen kennis met het ritme van het jaar en de bijhorende rituelen en vieringen en maken ze kennis met mogelijk andere feesten en tradities. Naast het aanbieden van verschillende activiteiten, zal er een thematafel ingericht worden. Gedurende een thema zal er op elke groep een brief hangen waarin ouders geïnformeerd worden over het betreffende thema. Daarnaast hangt er bij de ingang van het kinderdagverblijf een ouderblad met daarin activiteiten beschreven die binnen het thema passen. Indien ouders geïnteresseerd zijn kunnen zij een kopie ontvangen.

2.2.6 ONTWIKKELINGSSTIMULERING

Bij de interactievaardigheid ontwikkelingsstimulering gaat het er om hoe de pedagogisch medewerkers kinderen stimuleren binnen de motorische, cognitieve, sociale, creatieve en taalontwikkeling. Door de juiste manier van communiceren en houding en een activiteiten- en speelgoed aanbod dat aansluit bij de ontwikkelingsfase kan de pedagogisch medewerker een kind op een positieve wijze een kind een stapje verder brengen in zijn of haar ontwikkeling.

Bij Kinderdagverblijf de Lolifantjes stimuleren wij kinderen in hun ontwikkeling door:

- De pedagogisch medewerker biedt een grote verscheidenheid aan activiteiten aan.
- De pedagogisch medewerker biedt vernieuwend materiaal aan.
- De pedagogisch medewerker begeleidt het kind in zijn spel en/of activiteit en breidt dit uit zodat het kind een stapje verder maakt in de ontwikkeling. De pedagogisch medewerker speelt daarom regelmatig mee met de kinderen.
- De pedagogisch medewerkers gaan actief in gesprek met kinderen door open vragen te stellen, kinderen uit te dagen tot redeneren, overleggen en stimuleren zelf met een oplossing te komen.
- De pedagogisch medewerker moedigt aan om door te zetten en geeft hierbij veelvuldig complimenten en ondersteunende opmerkingen, zoals; "goed zo", "ja, als je het zo doet gaat het goed!"
- Door de kinderen leren zelf spelen en zelf op onderzoek te gaan tijdens hun spelactiviteiten en daarmee hun eigen ervaringen op te doen. Zo zal de leidster kinderen bij het vrij spelen het kind stimuleren om verschillende onderwerpen te onderzoeken; om iets uit de kast te pakken en ermee aan de gang te gaan.
- Door de kinderen de pedagogisch medewerkers, wanneer de situatie dit toe laat te laten helpen. Denk hierbij op de peutergroep aan bij het helpen tafeldekken.
- De pedagogisch medewerker sluit aan bij de interesse en het ontwikkelingsniveau van het kind.

- De pedagogisch medewerkers biedt voldoende gelegenheid tot leren door het ‘zelf doen’, denk hierbij bijvoorbeeld aan een peuter dat zelf zijn jas probeert aan te doen.
- De pedagogisch medewerker geeft elk kind de ruimte om te spelen en zelf het spel te bepalen.
- De pedagogisch medewerker maakt gebruik van de mogelijkheden die zich voordoen tijdens de dagelijkse begeleidingsmomenten om kinderen te stimuleren; het aangrijpen van ongeplande leermomenten. Soms gebeurt het dat de pedagogisch medewerkers geen activiteit of leermoment gepland hebben, maar dat door een vraag of opmerking van een kind een leermoment ontstaat. De pedagogisch medewerker grijpt deze kans en draait de situatie om naar een leermoment. Voorbeelden zijn, een kindje benoemt een kleur van de beker die hij krijgt. De pedagogisch medewerker speelt hierop in door de andere kleuren van de bekertjes gezamenlijk met de kinderen te benoemen. De pedagogisch medewerker pikt signalen op van de kinderen en maakt hier een spelenderwijs, kort en leuk leermoment van.

2.3 SOCIALE ONTWIKKELING

In de eerste levensjaren maken kinderen kennis met de sociale omgang met zichzelf en anderen. Op deze manier wordt de basis gelegd op sociaal gebied. Jonge kinderen zijn nog erg op zichzelf gericht en hebben nog niet de mogelijkheid om zich te kunnen verplaatsen in een ander. Naarmate kinderen ouder worden zullen ze zich bewust worden van de gevoelens en behoeftes van anderen en kunnen hier steeds beter rekening mee houden. Zo is te zien dat een kind zich ontwikkelt van een individu dat nog erg op zichzelf gericht is, tot een individu die in contact staat met mensen om zich heen.

2.3.1 SAMENSPEL

Kinderen ontwikkelen zich in de sociale ontwikkeling door middel van samenspel, omdat ze op deze manier in contact komen met andere kinderen. De kinderopvang biedt kinderen de mogelijkheid om in contact te komen met andere kinderen en op deze manier spelenderwijs kennis te laten maken met de sociale vaardigheden. Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes stellen de pedagogisch medewerkers kinderen in de gelegenheid om binnen een veilig en vertrouwde omgeving met andere kinderen te spelen. Waarbij zij zich altijd bewust zijn van de verschillende leeftijden en ontwikkelingsfasen van de kinderen.

- **Baby's:** een baby is nog erg op zichzelf gericht en speelt nog niet echt met anderen. Dit neemt niet weg dat een baby ontzettend kan genieten van het kijken naar spelende kinderen. Naarmate baby's ouder geven ze steeds meer contactinitiatieven naar de mensen om hen heen, door het imiteren van geluiden en het maken van verschillende klanken.

Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes stimuleren wij het samenspel van baby's op onderstaande manier:

- Door baby's zoveel mogelijk naast of tegen over elkaar leggen/te laten zitten.
- Door baby's te betrekken bij activiteiten met grotere kinderen. Wanneer een aantal dreumesen met blokken aan het spelen zijn kan een pedagogisch medewerker ervoor kiezen om er met een baby bij te gaan zitten, het spel te benoemen, de baby blokketjes aanreiken om zo met de andere kinderen te kunnen mee spelen.
- **Dreumesen:** dreumesen kunnen zich nog niet verplaatsen in de gevoelens en behoeftes van anderen. Een dreumes leert door een reactie of gevolg van een bepaalde handeling en zal de grenzen dan ook regelmatig opzoeken. Wanneer een kind huilt nadat een dreumes hem of haar geslagen heeft zal de dreumes de reactie van het huilen dan nog niet snappen. De reacties die volgen na een handeling zullen dreumesen kennis laten maken met de sociale vaardigheden, zoals bijvoorbeeld behulpzaamheid en genegenheid. Het niet goed kunnen verplaatsen in andere zorgt ervoor dat een dreumes niet veel samenspeelt, maar vooral naast een ander kind zal spelen; parallelspel. Dit parallelspel is een belangrijke stap in de sociale ontwikkeling, omdat een dreumes door middel van observatie het spel van andere kinderen kan imiteren en zo kan oefenen met verschillende soorten spel.

Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes stimuleren wij het samenspel van dreumesen op de onderstaande manier:

- Door kinderen zo veel mogelijk naast elkaar te laten spelen. Denk daarbij aan kinderen in twee of drietallen in dezelfde speelhoek te laten spelen.
- Door het benoemen van het spel van kinderen. *‘Kijk is Amir, Dex speelt ook met de auto's zie je dat!’*

- Door met de kinderen mee te spelen en het spel van kinderen te benoemen.
 - Door het aanbieden van groepsactiviteiten, zoals overrollen met de bal.
- **Peuters:** In deze ontwikkelingsfase ontwikkelen kinderen een geweten en begrijpen hierdoor steeds beter welke regels er gelden. Daarnaast zijn peuters zich steeds meer bewust van welke gevolgen hun gedrag kan hebben, waardoor ze zullen nadenken voordat ze iets doen. Dit neemt niet weg dat je met name aan het begin van de peuterleeftijd ziet dat de empathische vaardigheden nog niet helemaal ontwikkeld zijn en dit kan zorgen voor ruzies tijdens het samenspel.
Rond de tweede verjaardag vindt de ontwikkeling van de eigen “ik” plaats en zal het besef ontstaan dat ze een eigen persoon zijn met gevoelens en behoeften. Vanaf dit moment willen kinderen het liefst alles zelf doen en op hun eigen manier.
Naarmate kinderen richting de 3 jaar gaan, zullen ze steeds beter in staat zijn om met andere kinderen te spelen en hun leeftijdsgenootjes dan ook meer gaan opzoeken tijdens spel.

Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes stimuleren wij het samenspel van peuters op de onderstaande manier:

- Door kinderen te stimuleren om samen te spelen. Denk daarbij aan kinderen in twee of drietallen in delfde speelhoek te laten spelen.
- Door met de kinderen mee te spelen en het spel van kinderen te benoemen.
- Door het aanbieden van groepsactiviteiten. Denk hierbij aan overrollen met de balen, stoelendans, het spelen van kringspelletjes en het aanbieden van de poppenkast.
- Door het spelen van gezelschapsspellen, zoals memory of Lotto.
- Het spelen en opvoeren van toneelstukjes.

2.3.2 CONFLICTEN IN HET SAMENSPEL

Op het moment dat kinderen in staat zijn om elkaar tijdens spel op te zoeken, zullen er tussen kinderen onderling meer conflicten ontstaan. Dit komt omdat kinderen tot de leeftijd van 4 jaar nog niet volledig in staat zijn om zicht te kunnen inleven in de gevoelens en behoeften van anderen. Daar komt bij dat ze zich nog veel laten leiden door hun eigen behoeftes en gevoelens; ze kunnen een situatie nog niet vanaf een afstand bekijken om zo bijvoorbeeld een compromis te kunnen sluiten. Het is daarom van groot belang dat pedagogisch medewerkers in deze fase van de ontwikkeling tijdens spel begeleiding bieden. Bij Kinderdagverblijf de Lolifantjes ondersteunen en begeleiden wij kinderen binnen conflicten in samenspel door:

- Zelf het goede voorbeeld te geven;
- De kinderen regel uit te leggen en daarbij het positieve gedrag te benoemen. *Wanneer een kind bijvoorbeeld tegen een lego blokje trapt te zeggen: ‘Sara ik zie dat je tegen het lego blokje trapt. De lego is om mee te spelen of bouwen en buiten mag je tegen een voetbal schoppen.’*
- Gevoelens van het individuele kind zien en ze verwoorden naar andere kinderen toe en naar het kind zelf. *‘Ik zie dat Fatih verdrietig is, omdat je hem geslagen hebt’.*
- De kinderen te begeleiden tijdens conflictsituaties en daarbij kinderen zoveel mogelijk zelf de problemen laten oplossen. *‘Ik zie dat het speelgoed van Madee hebt afgepakt en ze nu verdrietig is, wat kun je doen?’*
- Voorbeelden geven waartoe een bepaald gedrag zou kunnen leiden, en een kind te laten inzien wat de mogelijke problemen kunnen zijn/ worden.

2.3.3 INTERACTIE KINDEREN ONDERLING STIMULEREN

De pedagogisch medewerkers van Kinderdagverblijf de Lolifantjes stimuleren de kinderen in de sociale ontwikkeling, door hen met elkaar in contact te brengen en de onderlinge interacties te stimuleren. Hierbij sluiten zij aan op de verschillende leeftijden en leeftijdscategorieën, zoals deze omschreven in bovenstaande paragrafen.

- De pedagogisch medewerker geeft de kinderen de ruimte om met elkaar te spelen maar ook naast elkaar te spelen
- De pedagogisch medewerker observeert het samenspel en geeft daar waar nodig begeleiding door mee te spelen of een kleine interventie te plegen

- De pedagogisch medewerker complimenteert kinderen die samen spelen, elkaar helpen of op andere wijze interactie met elkaar hebben
- De pedagogisch medewerkers creëert momenten waarin positieve interactie onderling worden gestimuleerd, door betrekken bij activiteiten en vrijspel momenten (samen in box leggen)
- De pedagogisch medewerker helpt de kinderen in communicatie naar elkaar de emoties te benoemen en ondersteund positief bij een conflict
- De pedagogisch medewerker geeft extra aandacht aan de begeleiding van nieuwe kinderen en verlegen kinderen
- Stimuleren om andere kinderen te troosten
- Stimuleren om anderen te helpen/leidster te helpen
- Stimuleren hulp te vragen en te ontvangen
- De pedagogisch medewerkers stimuleren een positief groepsgevoel door samen activiteiten te ondernemen, de gezamenlijk start van de dag is hiervan een mooi voorbeeld. Het is een terugkerend ritueel, waarin alle kinderen worden verwelkomd, elk kind wordt erkent als onderdeel van de groep hoewel de activiteit als groep ondernomen wordt.
- De pedagogisch medewerkers zijn altijd een voorbeeld voor de kinderen, waarbij zij positief en correct sociaal gedrag laat zien
- De pedagogisch medewerker verdeelt de aandacht tussen de kinderen
- De pedagogisch medewerker observeert het samenspel en geeft daar waar nodig begeleiding door mee te spelen of een kleine interventie te plegen
- De pedagogisch medewerker stimuleert de kinderen om naar elkaar te luisteren
- De pedagogisch medewerker helpt de kinderen in communicatie naar elkaar de emoties te benoemen en ondersteund positief bij een conflict
- De pedagogisch medewerker zorgt ervoor dat de groep zo ingericht is dat kinderen worden uitgenodigd tot samenspel, denk aan het maken van verschillende hoeken.

2.4 WAARDEN EN NORMEN

Kinderen leren waarden en normen in de relatie, communicatie en interactie tussen kinderen onderling en tussen kinderen en volwassenen. Waarden geven uitdrukking aan de betekenis die mensen hechten aan bepaalde gedragingen of gebeurtenissen. Het zijn ideeën of opvattingen die aangeven hoe belangrijk mensen iets vinden. Normen vertalen de waarden in regels en voorschriften naar de manier waarop mensen zich behoren te gedragen.

Kinderen leren spelenderwijs om op een respectvolle manier met elkaar om te gaan. Hierin vervult de pedagogisch medewerker een belangrijke voorbeeldfunctie. In haar handelen en houding brengt de zij haar waarden en normen over op de kinderen.

De pedagogisch medewerkers brengen de kinderen in aanraking met deze normen en waarden door:

- Zelf het goede voorbeeld te geven aan de hand van de geldende regels.
- Kinderen respect te leren hebben voor elkaar.
- Kinderen te accepteren zoals ze zijn, ongeacht afkomst, religie, karakter etc.
- Door gebruik te maken van rituelen.
- Positief gedrag te stimuleren, negatief gedrag te corrigeren en duidelijke grenzen aan te geven.
- Het opstellen van groepsregels (indien dit mogelijk is samen met de kinderen)
- Het soms op zijn/haar beurt moet wachten.
- Je dingen soms moet delen, bijvoorbeeld speelgoed.
- Je naast elkaar kan spelen, elkaar moet kunnen verdragen.
- Het niet 'leuk' is een ander te plagen of pijn te doen.
- Wanneer iemand in een groeps gesprek iets verteld heb je hier respect voor en luister je hiernaar.
- We praten rustig.
- Je niet overal toegang toe hebt.
- Tijdens het wandelen blijven we bij elkaar.
- We steken samen met de pedagogisch medewerker over.
- Na het spelen ruimen we onze eigen speelgoed op.
- We eerbieden mensen, dieren en planten en de omgeving.
- We spelen en gooien niet met ons speelgoed.
- We zijn voorzichtig met speelgoed en laten dit heel.
- We knutselen op de daarvoor bestemde plek.
- Er kan één kind per keer naar het toilet.
- Met het speelgoed op de groep spelen we binnen en het met het speelgoed van het speelplein spelen we buiten.
- We komen niet aan de spullen van de pedagogisch medewerkers.

- We schreeuwen, schelden, trekken en duwen niet aan elkaar.
- Het zand blijft in de zandbak, we gaan altijd naar buiten met een pedagogisch medewerker en klimmen alleen om de klimtoestellen.
- Na het buiten spelen, een toilet bezoek en voor we aan tafel gaan wassen we onze handen.
- Wanneer we eten of drinken doen we dit aan tafel.
- De toiletruimte is om naar de wc te gaan en spelen doen we op de groep.
- We eten geen zand, sneeuw, ijs van buiten.

Dit zijn de huisregels die voortkomen uit onze waarden:

- Er is een vast dagritme, zodat de herkenningmomenten voor de kinderen duidelijk zijn.
- Er wordt alleen aan tafel gegeten.
- Er wordt onder toezicht buiten gespeeld.
- Wandelen geschiedt alleen naar speelplaatsen die volledig ontsloten zijn.
- Ouders brengen en halen de kinderen in de groepsruimte, zodat de overdracht van de verantwoordelijkheid duidelijk is.
- Kinderen worden in principe alleen meegegeven aan derden indien de ouders/verzorgers daarvan bericht hebben gegeven.

2.5 WAARNEMEN VAN DE ONTWIKKELING

2.5.1 OBSERVEREN EN OUDERGESPREKKEN

Binnen kinderdagverblijf de Lolifantjes worden kinderen in de maanden januari of februari geobserveerd. Voor deze observaties maken de pedagogisch medewerkers gebruik van observatielijsten waar zij aan de hand van de verschillende ontwikkelingsfasen met bij behorende voorbeelden aan de hand van een scorelijst de ontwikkeling en het welbevinden van de kinderen in kaart kunnen brengen.

Het volgen van kinderen is een manier om kinderen goed te leren kennen en om hun behoeften en interesses te ontdekken. Het is eveneens de taak van de pedagogisch medewerker om zorgwekkende opgroei- en opvoed situaties te signaleren. Indien ouders behoefte hebben aan een oudergesprek zal deze in januari of februari plaats vinden.

2.5.2 OVERDRACHT NAAR SCHOOL

Wanneer kinderen de leeftijd van 4 jaar naderen zullen de pedagogisch medewerkers aan de hand van de observatiemethode Peuterestafette een observatie verrichten. Aan de hand van deze observatie wordt de ontwikkeling en het welbevinden van de kinderen in kaart gebracht en beschreven in een overdrachtsformulier en zal deze aan ouders overhandigd worden. Bij kinderdagverblijf de Lolifantjes wordt er in principe gebruik gemaakt van een koude overdracht, waarbij ouders het verkregen overdrachtsformulier zelf aan de basisschool overdragen. Wanneer ouders behoefte hebben aan een warme overdracht en hiervoor mondeling of telefonisch toestemming hebben gegeven zal de pedagogisch medewerker een afspraak inplannen met de docent of ib' er van de school.

Door het geven van een goede overdracht naar school kan er een doorlopende leerlijn ontstaan.

2.5.3 ONGANG MET BIJZONDERHEDEN IN DE ONTWIKKELING

De pedagogisch medewerkers houden dagelijks een overdrachtsschrift bij waarin belangrijke zaken die aan het eind van de dag met ouders besproken moeten worden in opgeschreven worden. Denk hierbij aan het aantal slaapjes, eetmomenten en luiers, maar ook de activiteiten en uitstapjes die op een dag hebben plaatsgevonden. Daarnaast vinden de jaarlijkse observaties plaats, zoals beschreven in paragraaf 2.5.1. In de meeste doorlopen kinderen de ontwikkeling zonder problemen of achterstanden. Echter kan het voor komen dat een kind opvallen gedrag vertoont of achterblijft in zijn of haar ontwikkeling. Door het bijhouden van de overdrachtsschriften en de observaties kunnen eventuele bijzonderheden in de ontwikkeling tijdig worden gesignaleerd en opgepakt. Op deze manier kunnen pedagogisch medewerkers tijdig advies inwinnen en eventuele hulp inschakelen. Bij het signaleren van bijzonderheden in de ontwikkeling, doorlopen de pedagogisch medewerkers de volgende stappen:

1. Signaleren van opvallend gedrag: De pedagogisch medewerkers van Kinderdagverblijf de Lolifantjes houden de kinderen gedurende de dag nauwlettend in de gaten zijn hierbij sensitief op de signalen die kinderen geven en reageren hier met een passende wijze op. Op het moment dat signalen door de pedagogisch medewerkers als

zorgwekkend worden ervaren worden deze met alle vaste collega's op de groep besproken. Wanneer de zorgen blijven zal dit laagdrempelig met ouders gedeeld worden. In dit gesprek zal er aan ouders gevraagd worden of ze het opvallende gedrag herkennen, welke verklaringen ze hiervoor hebben en wat hun eventuele aanpak hiervoor is. Wanneer blijkt dat ouders geen verklaring voor het opvallende gedrag hebben blijven zij het kind volgen in zijn of haar ontwikkeling.

2. Observaties doornemen en nogmaals observeren: Indien blijkt dat er geen aanleiding voor het gedrag van het kind is zullen de eerder samengestelde observaties middels het inbrengen van een casus in een teamvergadering besproken worden. Wanneer het doorspreken van de casus nog steeds geen verklaring geeft voor het opvallende gedrag kan er besloten worden om nogmaals te observeren. Op dat moment zal er gebruik gemaakt worden van ongestructureerd observeren, waarbij het gedrag en de signalen dat het kind laat zien objectief beschreven zal worden. Deze observaties zullen middels een oudergesprek met ouders gedeeld worden.
3. Eventueel inwinnen anoniem advies: Nadat het opvallende gedrag door middel van bovengenoemde observaties duidelijk in beeld is gebracht kan de pedagogisch medewerker ervoor kiezen om, naast het advies van de leidinggevende, anoniem advies in te winnen van een externe organisatie zoals het consultatiebureau en Alert 4 you. Zij kunnen meedenken, eventuele handvaten bieden en adviseren in het bespreekbaar maken van het opvallende gedrag.
4. Oudergesprek en plan van aanpak: In het oudergesprek worden de zorgen omtrent de ontwikkeling van het kind besproken en wordt er gezamenlijk gewerkt aan een plan van aanpak. Een belangrijke voorwaarde is dat ouders bij het opstellen van het plan van aanpak een grote inbreng hebben en er rekening wordt gehouden met eventuele behoeftes. Op deze manier voelen ouders zich gehoord en gerespecteerd, waardoor ouders zich in het plan van aanpak kunnen vinden en dit thuis zullen uitvoeren. Het kind krijgt op deze manier vanuit huis en op het kinderdagverblijf de juiste zorg die het op dat moment nodig heeft.
5. Eventueel inschakelen externe hulp: Indien het plan van aanpak in de praktijk niet het gewenste effect blijkt te hebben, dan kan de pedagogisch medewerker in overleg met ouders en leidinggevende ervoor kiezen om externe hulp in te schakelen, zoals een logopedist. De desbetreffende deskundige kan, indien ouders hier toestemming voor gegeven hebben, het kind op de groep observeren en aan de hand van deze observaties handvaten geven in de omgang en aanpak van de bijzonder ontwikkeling. Bij een vermoeden van kindermishandeling volgen wij de stappen van de meldcode kindermishandeling zoals deze beschreven staan in ons beleid veiligheid en gezondheid. Tenslotte kunnen ouders doorverwezen worden naar professionele hulp. Vanaf dat moment zal de hulpvraag vanuit de thuissituatie behandeld worden.

Wanneer pedagogisch medewerkers dit stappenplan doorlopen, stellen zij altijd de leidinggevende en pedagogisch coach op de hoogte. Zij volgen en monitoren dit proces en kunnen ondersteuning bieden door bijvoorbeeld het doen van een observatie, het voeren van een oudergesprek, het opstellen van een plan van aanpak en het inschakelen van of doorverwijzen naar professionele hulp.

Toerusting en ondersteuning pedagogisch medewerkers:

Daarnaast is er een pedagogisch coach binnen kinderdag de Lolifantjes, één keer per jaar organiseert zij een intervisie, waarbij opvoedkundige en pedagogisch vragen met betrekking tot opvallend gedrag, ontwikkelingsproblematiek en andere pedagogische vraagstukken met betrekking tot de begeleiding kunnen worden gesteld. Gedurende deze intervisie wordt er tevens gekeken naar alle kinderen met opvallend gedrag. Gedurende het jaar komt de pedagogisch coach bijna maandelijks langs en hebben de pedagogisch medewerkers de mogelijkheid om vragen te stellen en krijgen zij indien nodig extra begeleiding.

HOOFDSTUK 3: KINDERDAGVERBLIJF DE LOLIFANTJES INFORMATIE VOOR OUDER EN KIND

3.1 STAMGROEPEN

3.1.1 STAMGROEP

Kinderdagverblijf Kinderdagverblijf de Lolifantjes heeft drie horizontale stamgroepen.

Groep	Leeftijd	Aantal kinderen	Aantal medewerkers
Babygroep (tijdelijk gesloten)	0-2 jaar	12	3
Dreumesgroep (gesloten)	-	-	-
peutergroep	2-4 jaar	14	2

Voordelen horizontale stamgroep

Op een horizontale stamgroep zitten kinderen van dezelfde leeftijd in dezelfde groep. Kinderdagverblijf Kinderdagverblijf de Lolifantjes heeft voor horizontale stamgroepen gekozen omdat deze groepsvorm een aantal voordelen heeft. Doordat kinderen met leeftijdsgenootjes op een groep zitten, zie je dat een groot deel van de kinderen in zich in dezelfde ontwikkelingsfase bevinden. Pedagogisch medewerkers kunnen hierdoor eenvoudiger activiteiten aanbieden die passen bij de ontwikkelingsfasen waar kinderen zich op dat moment in bevinden. Doordat kinderen zich ongeveer in dezelfde ontwikkelingsfase bevinden is het herkennen van een ontwikkelingsachterstand makkelijker en kan er hierdoor eerder adequaat op gereageerd worden. Ten slotte biedt een horizontale stamgroep pedagogisch medewerkers de mogelijkheid om zich op een specifiek leeftijdsgroep te verdiepen en specialiseren.

Inrichting kinderdagverblijf

Wij hechten veel waarde aan een huiselijke sfeer en hebben ons kinderdagverblijf daar ook zo veel mogelijk op ingericht.

Babygroep

De babygroep bestaat uit een grote ruimte met daarin een keukenblok en een groot verschoontafel met daarin een wasbak en kraan. Op de verschoontafel kunnen kinderen verschoond worden en de wasbak kunnen kinderen, indien nodig, gewassen worden. In het midden van het pand is een grote ruimte die als speelruimte gebruikt wordt. Aansluitend op deze ruimte zijn drie slaapkamers.

Dreumesgroep

De dreumesgroep bestaat uit twee ruimtes; de groepsruimte en de slaapkamer. In de groepsruimte is een keukenblok en een grote verschoontafel met wasbak en een kraan aanwezig. Daarnaast is er een mogelijkheid om vanaf de peutergroep via een deur naar de buitenruimte en de ruimte van de kindertoiletten te gaan. Zolang de dreumesgroep gesloten is zal deze ruimte door de babygroep gebruikt worden.

Peutergroep

In de ruimte van de peutergroep is een keukenblok. Op de groep zijn een aantal speelhoeken te vinden. Zo is er een poppenhoek, een auto/bouwhoek en een "snoezelhoek". Verder is er een grote tafel met banken aanwezig, welke gebruikt worden voor de eetmomenten en creatieve activiteiten. Daarnaast is er een grote verschoontafel met wasbak en kraan aanwezig. Tenslotte is er een mogelijkheid om vanaf de peutergroep via een deur naar de buitenruimte en de ruimte van de kindertoiletten te gaan.

Buitenspeelplaats

De buitenruimte bestaat uit een groot speelplein welke is afgeschermd met een hek. Op het speelplein staan een aantal speeltoestellen waar de kinderen, onder begeleiding van de pedagogisch medewerkers, op mogen spelen. Het speelplein geeft daarnaast genoeg ruimte voor de kinderen om te kunnen fietsen, rennen en spelen met de bal.

3.1.2 VERLATEN VAN DE STAMGROEP

Het is mogelijk voor de kinderen om de eigen stamgroep te verlaten. Bij Kinderdagverblijf de Lolifantjes erkennen wij een aantal situaties waarin kinderen de eigen stamgroep kunnen verlaten:

1. Buitenspelen: Zoals beschreven in paragraaf 3.1.1 beschikt Kinderdagverblijf de Lolifantjes over een grote buitenruimte. We zien buitenspelen als een heerlijke activiteit voor kinderen, waarbij ze hun motorische vaardigheden kunnen ontwikkelen, op ontdekkingstocht kunnen gaan en bovenal hun energie kwijt kunnen. De kinderen spelen altijd buiten onder het toezicht van de pedagogisch medewerkers. Tijdens het buitenspelen houden de pedagogisch medewerkers zich aan de werkafspraken zoals beschreven in ons beleid veiligheid en gezondheid.
2. Uitstapjes: Door het maken van uitstapjes vergroten we de wereld van de kinderen door hen kennis te laten maken met de wereld buiten het kinderdagverblijf of huis. De uitjes kunnen bestaan uit het bezoeken van een speeltuin of het maken van een wandeling in de buurt. Tijdens het maken van uitstapje staat de veiligheid voorop. Dat betekent dat er ten alle tijden aan het BKR wordt voldaan en worden de werkafspraken omtrent

uitstapjes altijd gehandhaafd. Ook wanneer het BKR het toelaat dat er 1 leidster op de groep mag staan zal er in het geval van een uitstapje altijd een tweede leidster mee gaan.

3. Spelen op de BSO of spelen bij broer/zus: het spelen in kleinere groepen kan een toegevoegde waarde hebben voor de ontwikkeling van kinderen. Op de momenten dat de kinderen van de BSO nog niet aanwezig zijn kunnen de pedagogisch medewerkers ervoor kiezen om voor een klein groepje een activiteit op de BSO aan te bieden. Op deze manier worden zij gestimuleerd in hun ontwikkeling en maken de kinderen die bijna 4 jaar zijn alvast kennis met de BSO.
4. Open deuren beleid: tijdens het open deuren beleid staan de deuren op de verschillende groepen letterlijk open, waardoor kinderen de mogelijkheid hebben om zelf te kiezen waar ze willen spelen. Zo kunnen kinderen bij hun broertje of zusje op de groep te spelen en krijgen zo de kans om op een veilige manier kennis te maken met een andere groep en andere leeftijdsgenootjes. Aan het open deuren beleid zijn wel enkele regels verbonden die hieronder beschreven zullen worden.

Tijdens open deuren beleid:

Bij Kinderdagverblijf de Lolifantjes wordt per dag gekeken of er open deuren beleid wordt aangeboden. Afhankelijk van het activiteitenprogramma maar ook de groepssamenstelling zullen de pedagogisch medewerkers in overleg het open deuren beleid aanbieden. Het open deuren beleid kan worden aangeboden tussen 15.30 – 16.30. Een belangrijk uitgangspunt is dat kinderen ten alle tijden op de eigen groep eten en slapen, om deze reden zijn er slechts gezette tijden waarom het open deuren beleid wordt aangeboden.

BKR tijdens open deuren beleid:

Wanneer de kinderen tijdens het open deuren beleid de eigen stamgroep verlaten, wordt de maximale omvang van de stamgroep tijdelijk losgelaten. Wel blijft het aantal kinderen per pedagogisch medewerker van kracht, toegepast op het aantal aanwezige kinderen per originele stamgroep.

Ruimte waar kinderen zouden kunnen spelen bij het open deuren beleid:

De kinderen kunnen tijdens het open deuren beleid, afhankelijk van de dag en de mogelijkheden, spelen op de buitenschoolse opvang groep, de babygroep, de peutergroep of buiten in de buitenspeelruimte.

Emotionele veiligheid waarborgen tijdens het open deuren beleid:

Tijdens open deurenbeleid staat het welzijn van alle kinderen centraal. Dit betekent dat alle kinderen tijdens het open deuren beleid, ook de kinderen die op de eigen groep blijven spelen, zich ten alle tijden prettig en veilig dienen te voelen. Een pedagogisch medewerker kan daarom besluiten om het open deuren beleid niet aan te bieden, bijvoorbeeld wanneer er wenkinderen op de groep zijn die nog moeite hebben met veranderingen op de groep. Wanneer de pedagogisch medewerker besluit het open deuren beleid aan te bieden maar opmerkt dat de emotionele veiligheid van kinderen niet gewaarborgd kan worden zal ze het opendeuren beleid in overleg met pedagogisch medewerkers en kinderen afbreken. Daarnaast wordt er tijdens het open deuren beleid speelgoed aangeboden dat voor alle aanwezige kinderen op de groep veilig is.

3.1.3 SAMENVOEGEN

Bij Kinderdagverblijf de Lolifantjes kan het voorkomen dat groepen samen worden gevoegd. Uitgangspunt is dat de stamgroep een vaste groep is, waarbij van tevoren bekend is welke dit is en welke pedagogisch medewerkers op deze groep werken. Dit betekent dat het niet is toegestaan om dagelijks te bepalen hoe de groepen worden ingedeeld, aan de hand van het aantal aanwezige kinderen. Samenvoegen betekent tevens dat de gehele groep wordt samengevoegd en dus niet delen van de stamgroep.

Er zijn wettelijk toegestaan twee manieren om samen te voegen;

Structureel samenvoegen

Bij structureel samenvoegen wordt een ander samengestelde stamgroep gecreëerd, door een bestaande stamgroep tijdelijk binnen de ruimte van een andere stamgroep op te vangen. Op deze manier kan er nog steeds aan de wetgeving voldaan worden. Dit is bijvoorbeeld het geval als er op bepaalde dagen structureel minder kinderen worden geplaatst, er stamgroepen worden samengevoegd, waardoor er sprake is van minder aantal groepen dan op de overige dagen. Zo kan het zijn dat een kind als stamgroep de 'A' heeft, maar op er woensdag minder kinderen geplaatst worden waardoor de stamgroep 'B' en de stamgroep 'A' samen één groep vormen. Dit betekent dat er een kind op een ander stamgroep wordt opgevangen. Ouders dienen een schriftelijke toestemming te geven indien er sprake is van structureel samenvoegen.

Structureel samenvoegen bij Kinderdagverblijf de Lolifantjes:

Bij Kinderdagverblijf de Lolifantjes wordt op de volgende momenten structureel samengevoegd:

1. Wegens teruglopende kinderaantallen wordt er momenteel op alle werkdagen de gehele dag samengevoegd (baby en peutergroep) op de peutergroep.

Wanneer er twee stamgroepen open zijn in de toekomst wordt er op de volgende wijze samengevoegd:

2. Bij start van de dag voegen wij van 7.00 uur tot 9.00 uur op de stamgroep van de baby's samen. Om 9.00 uur gaan alle kinderen naar de eigen stamgroep toe. Ouders dienen hiervoor geen schriftelijke toestemming voor te geven.
3. Aan het einde van de dag voegen wij samen vanaf 18:00 uur indien er minder dan 14 kinderen zijn, hierbij voegen wij samen in de groepsruimte van de peuters. Ouders dienen hiervoor geen schriftelijke toestemming te geven
4. Gedurende schoolvakantieweken van het basisonderwijs zullen de babygroep en peutergroep samenvoegen op de peutergroep.

Incidenteel samenvoegen

In vakanties kan het aantal kinderen dagelijks wisselen. Er mag niet dagelijks worden bepaald dat de stamgroep wordt opgeheven. Het is echter zowel op organisatorisch als pedagogisch vlak niet wenselijk als bij een zeer laag aantal kinderen in een groep toch verplicht in de eigen groep met de daarbij behorende beroepskracht moet worden verbleven. Het zou bijvoorbeeld kunnen voorkomen dat er maar van een stamgroep maar 1 kind aanwezig is en dan vervolgens de hele dag alleen op de eigen stamgroep moet spelen. Om deze reden inventariseert Kinderdagverblijf de Lolifantjes voor de vakantieperiode wanneer kinderen afwezig zijn. Hierdoor kan er in kaart gebracht worden op welke dagen er sprake is van een zeer laag aantal kinderen. Aan de hand van deze inventarisatie zal er in kaart gebracht worden wanneer en op welke wijze de stamgroepen zullen samenvoegen.

Indien kinderdagverblijf de Lolifantjes samenvoegt, structureel of incidenteel behoren ouders hiervoor vooraf schriftelijke toestemming te geven. Bij de intake zal er schriftelijke toestemming worden gevraagd aan alle ouders voor het structureel samenvoegen. Daarnaast wordt er een aparte schriftelijke toestemming gevraagd voor de diverse momenten waarbij incidenteel wordt samengevoegd. Voor het samenvoegen aan dagranden wordt geen schriftelijke toestemming gevraagd. De dagranden worden beschouwd als werkwijze, er wordt in de praktijk samengevoegd op de dagranden zoals beschreven in het pedagogisch beleidsplan. Ouders worden hier tevens van op de hoogte gesteld tijdens de intake. Doordat ouders vooraf op de hoogte worden gesteld op welke wijze er wordt samengevoegd kunnen de ouders en pedagogisch medewerkers de kinderen voorbereiden op het samenvoegen.

3.2 DAGINDELING

3.2.1 DAGINDELING

Rust, ritme en herhaling

Dagelijks terugkerende handelingen en de daarbij behorende overgangen geven een kind structuur, overzicht en herkenning. Binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes zijn de dagen opgebouwd uit vaste onderdelen, waarbij inspanning en ontspanning elkaar in de juiste verhouding afwisselen. Op deze manier kan een kind zich in een vertrouwde en voorspelbare omgeving op ontdekkingstocht gaan en de wereld ontdekken om zich op deze manier optimaal te kunnen ontwikkelen.

Het dagritme van Kinderdagverblijf de Lolifantjes ziet er als volgt uit:

Dagritme

6.30 uur:	binnenkomst: ontbijt aanbieden en optie tot vrij spelen.
09.30 uur:	tafels dekken en een broodje eten.
10:00 uur:	activiteit of buitenspelen
11.45 uur:	warm eten
12:30-13:00:	verschonen en slapen
14:30 uur:	Overdracht van de pedagogisch medewerkers die in de ochtend op de groep stonden aan de pedagogisch medewerkers die in de middag op de groep staan.
15.00 uur:	uit bed halen en verschonen
15.30 uur:	Fruit eten en water drinken
16.00 uur:	Activiteit
16.30 uur:	Broodje eten
17.00 uur:	Verder met activiteit of vrij spel.

18.30 uur: Kinderen doen een rustige activiteit, zoals het lezen van een boekje of puzzelen aan tafel. Pedagogisch medewerkers beginnen met het opruimen van de ruimte.

19.00 uur: Sluiting

3.2.2 SLAAPBELEID

Voor alle kinderen is er de gelegenheid om lekker te slapen. Alle kinderen slapen in een slaapkamer. Elk kind heeft zijn eigen bed, welke is voorzien van een naamlabel. Het hebben van een eigen bed bevordert de hygiëne en geeft de kinderen structuur en herkenning wat zal bijdragen aan de emotionele veiligheid.

Op de peutergroep staan tijdens het slapen stretchers op de groep. Kinderen die niet willen slapen mogen, tussen de 15 tot 30 minuten, op deze stretchers rusten terwijl de pedagogisch medewerker een boekje voor de kinderen leest. Wanneer het half uur voorbij is en deze kinderen nog steeds niet de behoefte hebben om te slapen mogen ze aan tafel rustige activiteit doen, zoals het lezen van een boekje of het maken van een puzzel. Op deze manier is er voldoende rust op de groep zodat de rest van de kinderen de gelegenheid krijgen om te kunnen slapen.

3.3 DIENSTEN , EXTRA DAGEN, EN RUILDAGEN

3.3.1 EXTRA DAGEN EN RUILDAGEN

Kinderdagverblijf de Lolifantjes geeft ouders de mogelijkheid extra dagen af te nemen om op deze manier bijvoorbeeld flexibel te kunnen werken. Ouders maken in Niolite een reservering voor de extra dag die ze willen afnemen en deze wordt bij voorkeur 7 dagen van tevoren aangevraagd. De ouders ontvangen een mail vanuit Niolite met daarin het akkoord van de leidinggevende.

De extra dag kan worden toegewezen indien er:

- Een kind opgevangen kan worden binnen de eigen stamgroep en de maximaal aantal toegestane kinderen van de stamgroep niet overschreden wordt.
- Het BKR niet overschreden wordt
- Er geen extra pedagogisch medewerker hoeft worden ingezet.

Ook is het mogelijk om een dag te ruilen. Dagen dat het kind niet aanwezig was door ziekte of vakantie kunnen niet worden ingezet als een ruildag. Ouders maken in Niolite een reservering voor de extra dag die ze willen afnemen en deze wordt bij voorkeur 2 dagen van tevoren aangevraagd. Een opvang dag moet binnen een maand geruild worden. De ouders ontvangen een mail vanuit Niolite met daarin het akkoord van de leidinggevende.

De extra dag kan worden toegewezen indien er:

- Een kind opgevangen kan worden binnen de eigen stamgroep en de maximaal aantal toegestane kinderen van de stamgroep niet overschreden wordt.
- Het BKR niet overschreden wordt
- Er geen extra pedagogisch medewerker hoeft worden ingezet.

3.4 OPENINGSTIJDEN EN SLUITINGSDAGEN

Kinderopvang de Lolifantjes biedt kinderopvang voor kinderen van 0 tot 4jaar. Wij zijn geopend van 6:30 tot 19:00 van maandag tot en met vrijdag.

Kinderdagverblijf de Lolifantjes is gesloten op de volgende dagen:

- Winterstop: 25 december t/m 1 januari
- 1ste en 2de Paasdag
- Koningsdag
- Bevrijdingsdag (1x in de vijf jaar 2020, 2025 etc.)
- Hemelvaartsdag
- 1ste en 2de Pinksterdag
- Goede vrijdag
- Tijdens de studiedag (deze dag wordt gecommuniceerd door middel van een nieuwsbericht op de website, een brief en een what's app bericht)

3.5 OUDERCOMMISSIE

Op dit moment heeft Kinderdagverblijf de Lolifantjes onvoldoende leden om een oudercommissie te kunnen vormen. Dit is de reden dat er gebruik gemaakt wordt van ouderraadpleging. Ouders worden middels de nieuwsbrief en email geïnformeerd over de gang van zaken van het kinderdagverblijf. Tijdens de afwezigheid van een oudercommissie heeft elke ouder te allen tijde het recht op het geven van advies. Tijdens de jaarlijkse ouderavond hebben ouders daarom de mogelijkheid om ideeën en tips aan te dragen wat betreft het pedagogisch beleid en de dagelijkse gang van zaken op het kinderdagverblijf. Zo nodig wordt het pedagogisch beleidsplan aangepast. Naast deze ouderavond hebben ouders de mogelijkheid om per mail ideeën en tips aan te dragen.

De leidinggevende is actief op zoek naar nieuwe leden om zo snel mogelijk een oudercommissie te kunnen vormen. Wanneer ouders interesse hebben kunnen zij dit mondeling of schriftelijk aangeven bij de leidinggevende.

3.6 KLACHTEN

In het kader van de wet kinderopvang is er een interne klachtenregeling opgesteld voor kinderopvang Kinderdagverblijf de Lolifantjes.

Ondanks de goede zorgen en de hoge kwaliteit die Kinderdagverblijf de Lolifantjes nastreeft kan er in de samenwerking tussen ouders, kinderen en pedagogisch medewerkers een klacht ontstaan. Kinderdagverblijf de Lolifantjes neemt klachten serieus en ziet de klacht als een moment om van te leren en te groeien. Om op deze wijze de kwaliteit van de kinderopvang nog verder te verhogen.

Kinderdagverblijf de Lolifantjes onderscheidt twee soorten officiële klachtenregelingen:

- **Interne klachtenregeling:** Bij voorkeur maken ouders/ verzorgers een klacht eerst bespreekbaar bij de directe betrokkenen. Mocht dit niet leiden tot een bevredigende oplossing dan kan er een officiële klacht worden ingediend. Deze officiële klacht dient schriftelijk kenbaar gemaakt te worden bij de leidinggevende. De leidinggevende zal de klacht in behandeling nemen, mocht de klacht een vermoeden van kindermishandeling betreffen dan treedt de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling in werking. De interne klachtenprocedure wordt daarmee afgesloten. Nadat de klacht in behandeling is genomen zal het leidinggevende contact opnemen met de betrokkene en eventueel de oudercommissie bij de klachtenprocedure betrekken. Binnen ten minste 6 weken na het indienen van de klacht, zal een schriftelijke en gemotiveerde oordeel, inclusief concrete termijnen waarbinnen eventuele maatregelen zullen worden gerealiseerd, verstuurd worden naar de ouder. Voor meer informatie over de interne klachtenregeling kunt u kijken in de interne klachtenregeling die op locatie inzichtelijk is.
- **Externe klachtenregeling: Mocht** interne klachtafhandeling niet leiden tot een bevredigende oplossing dan staat ouders de weg vrij naar informatie, advies en mediation bij de geschillencommissie, gevestigd in Den Haag. Of het aanmelden van het geschil bij de Geschillencommissie www.degeschillencommissie.nl.

In sommige gevallen is het van belang de klacht rechtstreeks in te dienen bij de Geschillencommissie:

- De kinderopvangorganisatie niet binnen 6 weken heeft gereageerd op de schriftelijke klacht.
- De ouders en de kinderopvangorganisatie het niet binnen 6 weken eens zijn geworden over de afhandeling van een klacht.
- De kinderopvangorganisatie geen adequate klachtenregeling heeft.

In uitzondering op het bovenstaande mogen ouders meteen een geschil indienen bij de Geschillencommissie Kinderopvang als in redelijkheid niet van ouders kan worden verlangd dat zij onder de gegeven omstandigheden een klacht indienen bij de kinderopvangorganisatie.

Dit kan zijn bijvoorbeeld bij klachten over intimidatie of wanneer ouders bang zijn dat het voorleggen van hun klacht vervelende consequenties kan hebben.

De Geschillencommissie beoordeelt in individuele gevallen of aan de voorwaarden hiervoor wordt voldaan.

HOOFDSTUK 4: WET KINDEROPVANG

4.1 DRIE UURS REGELING

Op een aantal vastgestelde momenten op de dag mag er worden afgeweken van het beroeps kind ratio. Dit betekent dat er tijdelijk minder pedagogisch medewerkers ingezet mogen worden waarbij in ieder geval minimaal de helft van het aantal benodigde pedagogisch medewerkers aanwezig dient te zijn.

Bij een openingstijd van 10 uur of langer mag er maximaal drie uur worden afgeweken van het BKR, de zogeheten drie uren regeling.

De regeling treedt in werking zodra een pedagogisch medewerker meer dan het toegestane aantal kinderen in haar eentje opvangt. In de kind planning wordt bijgehouden wanneer kinderen binnenkomen en wanneer zij naar huis gaan, hierdoor wordt inzichtelijk gemaakt wanneer er van het BKR wordt afgeweken.

Als blijkt dat we meer dan drie uur af gaan wijken volgens de BKR op een dag (incl. de pauzes), wordt het rooster incidenteel of structureel aangepast, naar gelang de situatie.

Op het moment dat de drie-uursregeling in werking is getreden en er slechts één PM'er in het pand is, zorgen we er altijd voor een tweede volwassene die aanwezig is in het pand bv een stagiaire (18+) of de leidinggevende.

Tijdens onderstaande tijden wordt er afgeweken van de BKR, buiten deze tijden wordt er niet afgeweken van het BKR.

Dag	Afwijken ochtend	Afwijken middag	Afwijken avond
Maandag	8.45 – 9.30	12.30 – 15.00	16.30 – 17.15
Dinsdag	8.45 – 9.30	12.30 – 15.00	16.30 – 17.15
Woensdag	8.45 – 9.30	12.30 – 15.00	16.30 – 17.15
Donderdag	8.45 – 9.30	12.30 – 15.00	16.30 – 17.15
Vrijdag	8.45 – 9.30	12.30 – 15.00	16.30 – 17.15

De drie uren regeling wordt ieder drie maanden geëvalueerd en indien nodig (in overleg met de O.C) aangepast. Indien de regeling wordt aangepast worden ouders ten alle tijden doormiddel van een nieuwsbrief op de hoogte gesteld van de vernieuwde regeling.

4.2 INZET STAGIAIRES EN VRIJWILLIGERS

4.2.1 STAGIAIRES:

Kinderdagverblijf de Lolifantjes wil participeren in het opleiden van stagiaires. Kinderdagverblijf de Lolifantjes wil invloed uit kunnen oefenen op de kwaliteit van het leertraject van pedagogisch medewerkers en haar eigen visie op professioneel en pedagogisch handelen benadrukken. Kinderdagverblijf de Lolifantjes wil door de begeleiding aan stagiaires zorgen dat ook vernieuwingen vanuit de opleidingen zichtbaar worden binnen het kinderdagverblijf.

Kinderdagverblijf de Lolifantjes vindt het van belang dat de begeleiding van leerlingen plaats vindt aan de hand van gestelde doelen.

- Kinderdagverblijf de Lolifantjes streeft met het bieden van beroepsvorming plaatsen (bpv-plaatsen) de volgende doelen na:
- Door opleiden van stagiaires het personeelsaanbod op peil te houden;
- Stagiaires de mogelijkheid geven tot intreden binnen deze organisatie;
- Het waarborgen van kwaliteit en kwantiteit van stagiaires;
- Het leveren van een bijdrage aan een positief beeld van de kinderopvang;
- Het vergroten van haar bereikbaarheid en bekendheid bij stagiaires;

Kinderdagverblijf de Lolifantjes wil haar leerlingen een leerrijke en uitdagende leeromgeving bieden waar zij bewust en doelgericht kunnen leren. Zij vindt het van belang dat het doelgericht leren volgens een van tevoren vastgestelde methode gebeurt waarbij de desbetreffende opleiding en Kinderdagverblijf de Lolifantjes dezelfde doelen nastreven en nauw met elkaar samenwerken.

Kinderdagverblijf de Lolifantjes vindt dat een stagiaire pas goed in staat is te leren als de groep waar zij werkt een omgeving biedt waar de stagiaire in staat wordt gesteld om te mogen leren. Kinderdagverblijf de Lolifantjes biedt stagiaires de mogelijkheid om kennis te maken en te ontdekken om zo te ervaren wat het werken binnen de kinderopvang

inhoudt. De leerling wordt instaat gesteld te oefenen, fouten te maken en zal op een positieve wijze ondersteuning krijgen waarbij reflectie op eigen handelen een belangrijk onderdeel vormt.

Kinderdagverblijf de Lolifantjes vindt dat elke pedagogisch medewerker ook in staat zou moeten zijn de taak van werkbegeleider zich te nemen een stagiaire te begeleiden. Er kan in de keuze van koppeling van een leerling aan een werkbegeleider een verschil gemaakt worden in niveau van stagiaire, de vorm van het leertraject en/of de begeleidingsstijl van de werkbegeleider. De werkbegeleider is het eerste aanspreekpunt voor de leerling en zal hem/haar ondersteunen en gedurende het leertraject steeds meer verantwoordelijkheid geven.

De praktijkopleider binnen Kinderdagverblijf de Lolifantjes heeft de opleiding van praktijkopleider gevolgd. De praktijkopleider heeft minimaal 2 jaar relevante werkervaring in de functie van pedagogisch medewerker. De praktijkopleider plaatst de leerlingen en koppelt ze aan de werkbegeleider (eventueel in overleg met de locatiemanager). Zij bewaakt de voortgang van het leerproces van alle leerlingen en onderhoudt contacten met de opleidingen. De praktijkopleider volgt samen met de werkbegeleider het leerproces van de leerling en wordt hierover geïnformeerd door de werkbegeleiders. De praktijkopleider is werkzaam voor de totale organisatie en valt onder de verantwoordelijkheid van de locatiemanager.

Er wordt van de leerling verwacht dat zij in een eerste kennismaking met de praktijkopleider kan motiveren welke leerdoelen zij heeft. De leerling zal gedurende het leertraject een beeld krijgen van het beroep van pedagogisch medewerker en wordt er verwacht dat zij haar doelen hierop bijstelt. Daarnaast verwacht Kinderdagverblijf de Lolifantjes dat de leerling zich houdt aan de gemaakte afspraken, de geldende regels binnen de organisatie, open staat voor feedback en laat zien te willen leren en werken aan haar leerdoelen en opdrachten.

De werkzaamheden van een stagiaire bestaan uit de volgende onderdelen:

De stagiaire is bij ons om zichzelf verder te ontwikkelen als pedagogisch medewerkers. De taken die een stagiaire kan uitvoeren:

Alle leerjaren

- Inventariseert behoeften en wensen van het kind
- Bereidt de uitvoering van activiteiten voor
- Richt ruimten in ter voorbereiding op activiteiten
- Stemt de werkzaamheden af met betrokkenen
- Stimuleert de ontwikkeling door het aanbieden van activiteiten met ondersteuning van de pedagogisch medewerker
- Ondersteunt bij verzorgende taken
- Zorgt voor een veilig pedagogisch klimaat
- Evalueert de werkzaamheden
- Werkt aan de eigen deskundigheid
- Werkt aan het bewaken en bevorderen van kwaliteitszorg
- Uitvoeren van huishoudelijke taken
- Observeren van kinderen (in samenwerking met de mentor van het kind).
- Begeleiden van kinderen tijdens vrij spel momenten
- Begeleiden tijdens eet en drink momenten

Laatste leerjaar PW4

- Geeft overdracht aan ouders/vervangende opvoeders
- Stelt een (gespecialiseerd) activiteitenprogramma op en biedt deze ontwikkelingsgerichte activiteiten aan
- Ontwikkelt (mede) een begeleidingsplan
- Biedt (gespecialiseerde) opvang
- Biedt persoonlijke verzorging
- Draagt zorg voor huishoudelijke werkzaamheden
- Voert coördinerende taken uit
- Bouwt en onderhoudt een netwerk
- Voert beleidsondersteunende taken uit
- Voert beheertaken uit

De taken van de stagiaires verschillen per "soort" stagiaire, leerjaar en opleiding. Zo worden er twee soorten stagiaires onderscheiden:

- **BBL-stagiaires:** een BBL-stagiaire of derde leerweg student volgt een werken-en leren opleiding. Een Derde-Leerweg opleiding kent geen vaste uren zoals een BBL of BOL-stage, hierdoor is het dus flexibel en zeer geschikt

voor mensen met andere bezigheden (baan, gezin). Derde-leerweg opleidingen vallen net als andere Mbo-opleidingen onder de Wet Educatie beroepsonderwijs en voldoet dus aan dezelfde strenge kwaliteitseisen. Bij deze vormen van opleidingen mag de stagiaire worden ingezet als een formatieve pedagogisch medewerker. Afhankelijk van de fase van haar opleiding, toets uitslagen en beoordeling van de praktijkbegeleider, is deze inzetbaarheid van 0 tot 100%. De BBL-student en derde leerweg student heeft een arbeidscontract bij kinderopvang Lollifantjes. BBL studenten of derde leerweg studenten van de BSO hebben een arbeidscontract van minimaal 12 uur en studenten van het kinderdagverblijf van minimaal 20 uur. Indien een BBL-stagiaire of derde leerweg student formatief wordt ingezet zal er te allen tijde een inzetbaarheid verslag worden opgesteld waarin is beschreven voor hoeveel procent de stagiaire formatief ingezet kan worden alsmede de reden van deze conclusie.

- **Bol- stagiaires:** Naast BBL-studenten kunnen er tevens BOL-studenten stagelopen bij Kinderdagverblijf de Lolifantjes. Zij volgen een beroeps opleidende leerweg, waarbij zij stagelopen. Deze stagiaires worden boventallig ingezet, dit betekent dat zij niet de eindverantwoordelijke zijn voor het welzijn van de kinderen. Onder bepaalde omstandigheden kan besloten worden een BOL-student formatief in te zetten. Dit gebeurt alleen als de BOL-student capabel genoeg is om als volwaardige pedagogisch medewerker ingezet te worden. Mocht er worden besloten om een BOL-student als formatieve pedagogisch medewerker in te zetten dan wordt er te allen tijde een inzetbaarheid verslag opgesteld. Daarnaast mag een BOL-stagiaire alleen worden ingezet onder de volgende voorwaarde:
 - Een bol student mag allen ingezet worden tijdens ziekte van een pedagogisch medewerkers of tijdens schoolvakanties van de student.
 - De bol student mag nooit alleen op de groep staan behalve tijdens pauzes
 - De bol student mag niet worden ingezet tijdens het eerste leerjaar
 - De bol student kan allen worden ingezet op de eigen stage locatie (KDV of BSO)

Bij kinderopvang Kinderdagverblijf de Lolifantjes houden wij ons aan onderstaand richtlijnen zoals vastgesteld in het cao-kinderopvang:

Inzetbaarheid en salariering studenten mbo en HBO Opleidingsfase	Formatieve inzetbaarheid	Wijze van vaststelling opleidingsfase	Wijze van vaststelling formatieve inzetbaarheid
Fase 1: overeenkomstig eerste leerjaar SPW-3/ SPW-4	Oplopend van 0 naar 100%	* Conform de leerjaren en voortgang ingeval van een normatieve opleidingsduur van 3 jaar; * In geval van een andere opleidingsduur worden de fase en ingangsdatum ervan bepaald op basis van informatie van de opleiding.	De werkgever stelt de formatieve inzetbaarheid in fase 1 en fase 2 vast op basis van informatie van de opleidings- en praktijkbegeleider en legt deze schriftelijk vast.
Fase 2: overeenkomstig tweede leerjaar SPW-3/ SPW-4			
Fase 3: overeenkomstig derde leerjaar SPW-3/ SPW-4	100%		
Fase 4: Diploma SPW-3 of Vierde jaar SPW-4	100%	Nvt	Nvt

De begeleiding van de stagiaires wordt gedaan door de pedagogisch medewerker van de groep in samenwerking met de houder. Maandelijks vindt er een POP-gesprek plaats tussen de pedagogisch medewerker en de stagiaire. In dit gesprek wordt over het functioneren van de stagiaires gesproken, waar de stagiaires nog in kan groeien, alsmede waar de stagiaire zelf nog in wil groeien. Daarnaast wordt besproken welke opdrachten de stagiaire nog dient te maken. Indien de stagiaire

goed presteert dan kan ervoor worden gekozen om eens in de twee maanden een POP-gesprek te voeren. Periodiek (afhankelijk van de opleidingsinstelling) is er een gesprek tussen de pedagogisch medewerker en de stagebegeleider van school omtrent de ontwikkeling van de stagiaire. De pedagogisch medewerker kan ondersteuning bij de begeleiding van de stagiaire vragen indien de gesprekken stroef verlopen of er bijvoorbeeld over disfunctioneren gesproken moet worden.

4.3 PERSONEEL EN ONDERSTEUNING ANDERE VOLWASSENEN

4.3.1 PEDAGOGISCH MEDEWERKERS

Om de continuïteit op de groep te waarborgen en het contact met de kinderen te bevorderen, werken wij met vaste pedagogische medewerkers. Zij beschikken over een diploma conform kinderopvang of zijn stagiaires die formatief worden ingezet volgens de wet en regelgeving. De pedagogisch medewerkers zijn gekoppeld in het personenregister kinderopvang en worden daardoor continue gescreend.

Om de structuur en rust te waarborgen stellen wij als eis, dat er maximaal één stagiaire per dag op de groep staat. Wij streven ernaar dat bij afwezigheid van een vaste medewerker, deze worden vervangen door een vaste invulkracht die bekend is met de kinderen.

Alle medewerkers die een contract hebben zijn in het bezit van een verklaring omtrent gedrag (VOG)

De vaste pedagogische medewerkers en stagiaires zijn tevens in bezit van een kinder EHBO en BHV (bedrijfshulpverlening) diploma of volgen deze binnen afzienbare tijd. Ook volgen wij jaarlijks een BHV (bedrijfshulpverlening) en EHBO cursus en zijn daardoor nog beter in staat om aan kinderen en derde professionele hulp te verlenen.

4.3.2 EXTERNE ADVISEUR

Kinderdagverblijf de Lolifantjes werkt samen met een externe adviseur om de kwaliteit van het kinderdagverblijf te waarborgen, maar tevens ook te verbeteren daar waar nodig. De externe adviseur is samen met de leidinggevende verantwoordelijk voor het opstellen van het beleid en de implementatie daarvan. De externe adviseur adviseert, ondersteunt en begeleidt de leidinggevende daar waar nodig is. Als laatste biedt de externe adviseur eventuele bijscholing, workshop en studiedagen aan.

4.3.3 PEDAGOGISCH COACH BELEIDSMEDEWERKER

Kinderdagverblijf de Lolifantjes acht het van groot belang dat er sprake is van een goede pedagogisch kwaliteit binnen de kinderopvang en werkt om deze reden met een pedagogisch coach, die verantwoordelijk is voor de begeleiding van de pedagogisch medewerkers en het schrijven van het pedagogisch beleidsplan.

Om de pedagogische kwaliteit bij Kinderdagverblijf de Lolifantjes te kunnen waarborgen, bezoekt de pedagogisch coach kinderdagverblijf Kinderdagverblijf de Lolifantjes (bijna) maandelijks. De pedagogisch coach kijkt mee op verschillende fronten van de pedagogisch kwaliteit. Zo wordt er aandacht besteedt aan het pedagogisch beleidsplan en het implementeren hiervan, het in kaart brengen en monitoren van het pedagogisch handelen door middel van (video)observaties en POP-gesprekken, en het aanbieden van workshops die aansluiten op de inzichten uit de observaties. Daarnaast is er aandacht voor de zorg- en opvoedvragen die onder de pedagogisch medewerkers spelen binnen een intervisiebijeenkomst en wordt de kwaliteit van de leefomgeving en de mate van ontwikkelingsstimulering in kaart gebracht. De pedagogisch beleidsmedewerker is gediplomeerd conform cao-kinderopvang.

4.3.4 LEIDINGGEVENDE ALSMEDE HOUDER

De functie van leidinggevende heeft een operationeel karakter. In de praktijk betekent dit dat de leidinggevende verantwoordelijk voor de uitvoering van het personeelsbeleid en dagelijks leidinggeeft aan de pedagogisch medewerkers en eventuele stagiaires. De leidinggevende is verantwoordelijk voor de uitvoering en realisatie van het tactische en operationele beleid.

In de praktijk betekent dit dat de leidinggevende geeft leiding medewerkers door de kwaliteit en kwantiteit van de uitvoering van de dagelijkse werkzaamheden te controleren en coördineren en medewerkers te begeleiden, instrueren, coachen en motiveren, waar nodig. Daarnaast heeft de leidinggevende een begeleidende taak ten aanzien van de pedagogisch medewerkers bij de uitvoering van hun dagelijkse werkzaamheden en houdt daartoe periodiek kinder- en/of

werkbijeenkomsten. Verder draait de leidinggevende regelmatig mee op de groep, waardoor zij de pedagogisch medewerkers, kinderen en ouders goed kent. Hierbij kan zij nog beter coachen, begeleiden en aansturen. Tenslotte is de leidinggevende verantwoordelijk voor het voeren van intakegesprekken en is zij daarnaast het eerste aanspreekpunt indien ouders inhoudelijk vragen hebben over de opvang of een klacht hebben. Hieronder staan de contact gegevens van de leidinggevende beschreven:

Sidika Sari
 Jacob van Maerlantstraat
 1321 VZ Almere
 Mobiel: 06 51430203
 Email: info@bsodelolifantjes.nl
 Website: www.bsodelolifantjes.nl
 Telefonische bereikbaarheid: dagelijks van 08:00- 19:00

4.4 BEROEPSKRACHT KIND RATIO

De Pedagogisch medewerker-Kind-Ratio geeft de verhouding aan tussen het aantal pedagogisch medewerkers dat ten minste ingezet moet worden bij een bepaald aantal gelijktijdig aanwezige kinderen in een bepaalde leeftijdsgroep. Deze ratio is vastgelegd in de Regeling kwaliteit kinderopvang en peuterspeelzalen. Voor het bepalen van de PKR maken wij altijd gebruik van de online rekentool (<http://1ratio.nl>). Aan de hand hiervan wordt een dienstrooster opgesteld, zodat er altijd voldoende pedagogisch medewerker op de groep aanwezig zijn.

Binnen het kinderdagverblijf Kinderdagverblijf de Lolifantjes hebben wij een babygroep waar maximaal 12 kinderen opgevangen kunnen worden en bij een volle bezetting ... pedagogisch medewerkers op de groep staan. Daarnaast is er een peuter groep waar maximaal 14 kinderen in kunnen opgevangen worden en bij een volle bezetting ... pedagogisch medewerkers op de groep staan.

Bij een volledige bezetting ziet het beroepskracht kind ratio er als volgt uit bij kinderdagverblijf de Lolifantjes:

Groep:	Maximum aantal kinderen	Aantal beroepskrachten
babygroep	12	3
dreumesgroep	-	-
peuter groep	14	2

4.5 BELEID VEILIGHEID EN GEZONDHEID

Veiligheid en hygiëne is zeer belangrijk binnen de kinderopvang. Kinderen moeten veilig en hygiënisch hun tijd kunnen doorbrengen, zonder groot gevaar te lopen op ongelukken, ziektes of ander letsel ten gevolge van een onveilige en onhygiënische kinderopvangorganisatie. Om de veiligheid en gezondheid van de kinderen te waarborgen, wordt er gewerkt met een beleid veiligheid en gezondheid, waarin richtlijnen zijn opgenomen hoe er zorg wordt gedragen voor een veilige en gezonde kinderopvang. Wij vinden het hierbij van belang dat kinderen zelf leren omgaan met kleine risico's en gedragsregels aanleren om kans op ongevallen te minimaliseren. Voor sommige risico's is het maken van gedragsregels met kinderen niet voldoende om het risico te minimaliseren, bij deze risico's zijn er werkafspraken met de pedagogisch medewerkers gemaakt en indien nodig aanpassingen in het pand gemaakt. Meer informatie over de werkwijze omtrent veiligheid en gezondheid kunt u vinden op de locatie.

4.5.1 VIER OGEN PRINCIPE

Vanuit de Wet Kinderopvang wordt verplicht gesteld dat er tijdens openingstijden van de kinderopvang te allen tijde moet worden voldaan aan het vier ogen principe. Het vier ogen principe betekent dat een pedagogisch medewerker of stagiaire de werkzaamheden uitsluitend kan verrichten, terwijl de medewerker gezien of gehoord kan worden door een andere volwassene. Bij een andere volwassene kan er gedacht worden aan een collega- pedagogisch medewerker, stagiaire (18+), kantoor medewerker of vrijwilliger. Door te werken met het vier ogen principe wordt het risico op grensoverschrijdend gedrag geminimaliseerd.

Wij hechten zeer veel belang aan de veiligheid van de kinderen. Voor grensoverschrijdend gedrag is dan ook geen ruimte binnen onze organisatie. Om deze reden werken wij dagelijks met het vier ogen principe. Zo lopen de pedagogisch medewerkers en de leidinggevende regelmatig onverwacht bij elkaar binnen. Hoe het vier ogen principe verder vorm is gegeven kunt u lezen in het beleid veiligheid en gezondheid.

4.5.2 REGELING

De Wet Kinderopvang schrijft voor dat ieder kinderdagverblijf een achterwacht regeling moet hebben. Dit houdt in dat er op het moment dat een pedagogisch medewerker alleen in het pand aanwezig is, in overeenstemming met het BKR, er op bovenstaande tijden er een achterwacht beschikbaar moet zijn die in geval van nood binnen 15 minuten op de locatie aanwezig kan zijn. Deze achterwacht is tijdens de openingstijden (maandag t/m vrijdag van 6:30 -19:00 uur) van kinderdagverblijf Kinderdagverblijf de Lolifantjes telefonisch bereikbaar.

Ook de GGD en brandweer stellen bepaalde eisen. Gemeente, GGD en brandweer oefenen samen met de arbeidsinspectie een toezichhoudende en controlerende functie uit.

Jaarlijks controleert de Inspectie van de GG&GD of Kinderdagverblijf de Lolifantjes voldoet aan het inspectiekader, waaronder de jaarlijks up to date gevoerde risico-inventarisatie voor gezondheid en veiligheid, alsmede het daarop gevoerde actieplan. De inventarisatie, het actieplan en het inspectierapport liggen ter inzage op het kinderdagverblijf.

Als gevolg van wet- en regelgeving wordt het handelen met betrekking tot veiligheid, hygiëne, ziekte en calamiteiten uitgewerkt in protocollen. Een aantal voorbeelden van protocollen zijn als bijlage bijgevoegd. Protocollen horen niet alleen op schrift te staan, het is belangrijk regelmatig stil te staan bij de wijze van handelen in geval van een calamiteit, brand of ongeval. Een regelmatige - jaarlijkse - oefening (evt. zonder kinderen) maakt dat iedereen ook weet waar de protocollen liggen, wat erin staat en hoe deze in de praktijk uitgevoerd moeten worden. Zo doende kunnen ze geëvalueerd en eventueel bijgesteld worden. Het komt voor dat richtlijnen en regels in strijd zijn met andere regels of met de pedagogische uitgangspunten die wij hanteren. In zo'n geval zullen wij met de betreffende instanties in overleg treden om zo de best mogelijke oplossing te vinden.

Regels zijn hulpmiddelen en geen onveranderlijke wetten. We gebruiken ze om de kinderen en ouders/verzorgers te laten weten waar ze aan toe zijn. Te veel regels maken het voor de kinderen niet leefbaar en voor de leiding niet werkbaar. Soms moet erin overleg - van de regels afgeweken worden. Wij hechten belang aan de ontwikkeling van een goede verstandhouding tussen kind, ouders/verzorgers en leiding. Bij het naleven van de regels wordt het kind zoveel mogelijk op een niet-bestrafende manier benaderd en abstracte eisen worden vermeden. De leid(st)er biedt het kind een alternatief aan of komt fantasievol te hulp.

